

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

PREVENCE KYBERŠIKANY Z POHLEDU ŠKOLNÍCH METODIKŮ PREVENCE

Diplomová práce

(bakalářská)

Autor: Kristýna Pospíšilíková, učitelství pro střední školy,
tělesná výchova – biologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.

Olomouc 2016

Jméno a příjmení autora: Kristýna Pospíšilíková

Název bakalářské práce: Prevence kyberšikany z pohledu školních metodiků
prevence

Pracoviště: Katedra společenských věd v kinantropologii

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2017

Abstrakt: Cílem bakalářské práce je vytvořit přehled základních poznatků o kyberšikaně, zjistit informovanost o kyberšikaně a způsob realizace prevence kyberšikany na základních a středních školách z pohledu školních metodiků prevence. Výzkum byl proveden metodou rozhovoru, následně zpracován pomocí grafických schémat a vyhodnocen. U školních metodiků prevence středních škol bylo zjištěno, že realizují prevenci kyberšikany pouze na obecné rovině a školní metodikové prevence základních škol se prevencí kyberšikany věnují podrobněji. U tří ze čtyř dotazovaných školních metodiků prevence byla zjištěna okrajová informovanost o kyberšikaně.

Klíčová slova: kyberšikana, školní metodik prevence, prevence, oběť, agresor

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

Author: Kristýna Pospíšilíková

Title of the bachelor thesis: Preventing cyberbullying from the perspective of a school prevention methodologist

Department: Department of Social Sciences in kinantropology

Supervisor: doc. PhDr. Dana Štěřbová, Ph.D.

The year of presentation: 2017

Abstract: : The aim of the thesis is to create an overview of basic knowledge of cyberbullying, to find out about general awareness of cyberbullying and the way how to prevent cyberbullying at both primary and secondary schools from the point of view of a school prevention methodologist. The research was conducted through interviews, then compiled with the help of graphic charts and finally evaluated. It has been found out that secondary school prevention methodologists implement prevention of cyberbullying at a general or basic level only, while primary school methodologists deal with the prevention in more depth. Three out of four interviewed school prevention methodologists have demonstrated margin awareness of cyberbullying.

Keywords: cyberbullying, school prevention methodologist, prevention, victim, aggressor

I agree with the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně s odbornou pomocí doc. PhDr. Dany Štěrbové, Ph.D., že jsem uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 15. 11. 2016

.....

Děkuji doc. PhDr. Daně Štěřbové, Ph.D. za vedení, pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Obsah

1	ÚVOD	8
2	PŘEHLED POZNATKŮ	9
2.1	Definice kyberšikany	9
2.2	Kyberšikana versus tradiční šikana	10
2.3	Účastníci kyberšikany	10
2.3.1	Agresor	11
2.3.2	Oběť	12
2.3.3	Přihlížející kyberšikany	13
2.4	Formy kyberšikany	13
2.4.1	Projevy kyberšikany	13
2.4.1.1	<i>Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla</i>	14
2.4.1.2	<i>Vyloučení a ostrakizace</i>	14
2.4.1.3	<i>Flaming</i>	14
2.4.1.4	<i>Kyberharašení</i>	14
2.4.1.5	<i>Kyberstalking</i>	15
2.4.1.6	<i>Pomlouvání</i>	15
2.4.1.7	<i>Odhalení a podvádění</i>	15
2.4.1.8	<i>Happyslapping</i>	15
2.4.2	Šíření kyberšikany médií	16
2.4.2.1	<i>Kyberšikana prostřednictvím mobilního telefonu</i>	16
2.4.2.2	<i>Kyberšikana prostřednictvím internetu</i>	17
2.5	Prevence kyberšikany	20
2.5.1	Prevence ze strany uživatelů	20
2.5.2	Prevence ze strany rodiny	20
2.5.3	Prevence ze strany školy a školských zařízení	21
2.5.4	Vybrané projekty prevence kyberšikany	22
2.5.4.1	<i>Projekt E-Bezpečí</i>	22
2.5.4.2	<i>Seznam se bezpečně!</i>	23
2.5.4.3	<i>Web Rangers</i>	23
2.5.4.4	<i>Bezpečný internet.cz</i>	23
2.5.4.5	<i>E-nebezpečí pro učitele</i>	24
2.6	Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních	24
2.7	Pedagogičtí pracovníci a kyberšikana	25
2.7.1	Ředitel školy a školského zařízení	25
2.7.2	Třídní učitel	25
2.7.3	Školní psycholog	25
2.7.4	Výchovný poradce	26
2.7.5	Školní metodik prevence	26
2.8	Řešení kyberšikany	28
2.8.1	Řešení kyberšikany z pohledu školního metodika prevence	28
2.8.2	Řešení kyberšikany z pohledu oběti	29
2.8.3	Kyberšikana a legislativa	29
3	CÍL PRÁCE	31
3.1	Hlavní cíl	31
3.2	Dílčí cíle	31
3.3	Výzkumné otázky	31
4	METODIKA	32
4.1	Charakteristika výzkumného souboru	32
4.2	Popis metody výzkumu	32
4.3	Provedení výzkumu	33
5	ANALÝZA A INTEPRETACE DAT	34

5.1 Školní metodik prevence 1. SŠ	35
5.2 Školní metodik prevence 2. SŠ	37
5.3 Školní metodik prevence 3. ZŠ	39
5.4 Školní metodik prevence 4. ZŠ	41
5.5 Shrnutí výsledků výzkumu	42
6 ZÁVĚR	44
7 SOUHRN	45
8 SUMMARY	46
9 REFERENČNÍ SEZNAM	47
10 SEZNAM PŘÍLOH	49

1 ÚVOD

Informační a komunikační technologie jsou populární po celém světě. Většina z nás se s nimi setkává každý den a jsou neodmyslitelnou součástí dnešního života všech dětí, teenagerů i dospělých. Přináší nám mnoho výhod, bez kterých si to dnes už neumíme ani představit. Bohužel nám nepřinášejí jen výhody, ale také značná rizika. Jedním z těchto rizik je relativně nová forma šikany, kterou nazýváme kyberšikana, někdy také kybernetická či počítačová šikana.

Kyberšikana je zajímavé a důležité téma, o němž se v poslední době stále více hovoří. Kyberšikana je nebezpečná v tom, že se může dít 24 hodin denně, je velmi obtížné ji odhalit a ještě obtížnější je ji zastavit. Informace, které jsou dostupné v médiích nebo na internetu bývají často nepřesné či zkreslené, proto jsem se rozhodla tuto problematiku nastudovat.

Poněvadž směřuji své studium k působení na základní nebo střední škole, je pro mě stěžejní mít o této problematice dostatek informací, jež budu nadále v mé praxi využívat. Každý učitel základní, ale i střední školy by měl znát problematiku kyberšikany důkladně, a proto věřím, že bakalářskou práci využiji ve své učitelské praxi.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část je převážně věnována charakteristice kyberšikany, dále jsou popsány rozdíly mezi kyberšikanou a tradiční šikanou a na tuto část pak navazuje kapitola účastníci kyberšikany – agresor, oběť a přihlížející kyberšikany. Důležitá je kapitola týkající se forem, projevů a šíření kyberšikany s vysvětlením, jak se kyberšikana projevuje, jaké formy může mít a prostřednictvím jakých médií je šířena. Další kapitola se zabývá prevencí kyberšikany z pohledu uživatelů, rodiny a školy a popisuje projekty kyberšikany a její prevence. Nedílnou součástí práce je metodický pokyn a pedagogičtí pracovníci poskytující poradenské služby, kde je nejvíce prostoru věnováno práci školního metodika prevence. Poslední kapitola zahrnuje řešení kyberšikany.

Praktická část je postavena na výzkumu informovanosti a realizací prevence kyberšikany z pohledů školních metodiků prevence. Výzkum byl prováděn na základě rozhovorů a jejich následným vyhodnocením za pomoci sestavení grafických schémat. Nejrozsáhlejší kapitola praktické části zahrnuje analýzu a interpretaci dat, v níž jsou zpracovány jednotlivé otázky z rozhovorů pomocí grafických schémat. Poslední částí je vyhodnocení dílčích cílů a z nich plynoucích závěrů.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Definice kyberšikany

V dnešní době jsou informační a komunikační technologie již velmi rozsáhlé. Bohužel nám nepřinášejí jen výhody, ale také značná rizika. Jedním z nich je právě kyberšikana, někdy označována také jako virtuální šikana, počítačová šikana či kybernetická šikana.

Vymezit pojem kyberšikana je velmi těžké. Definice kyberšikany se u mnoho autorů liší, jde totiž o poměrně nový fenomén a zatím nedošlo mezi výzkumníky v této oblasti k jednoznačné shodě (Černá, Dědková, Macháčková, Ševčíková & Šmahel, 2013). Aby bylo možné hovořit o kyberšikaně, je nutné, aby byla oběť napadána opakovaně jedincem či skupinou. Kyberšikana bývá také mnohdy prolínána s tradiční šikanou (Kožíšek & Písecký, 2016)

Mezi prvními definovali kyberšikanu americká právnička Nancy Willard a kanadský učitel Bill Belsey, který napsal, že kyberšikana zahrnuje použití informačních a komunikačních technologií pro podporu úmyslného, opakujícího se a nepřátelského chování jednotlivce nebo skupiny, které má za cíl poškodit ostatní (Belsey, 2005). Willard vymezuje kyberšikanu jako krutost k ostatním zasláním zraňujících materiálů nebo zapojení do jiných forem krutosti za použití internetu nebo jiných digitálních technologií (Vašutová et al., 2010). Price a Dagleish (2010) zase uvádějí, že kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí. (p. 51) Obdobně definovali kyberšikanu Hinduja a Patchin (2009) jako „záměrnou, opakovanou a zraňující činnost, která využívá počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje“ (p. 11). Dle Kožíška a Píseckého (2016) „kyberšikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je vyvést z rovnováhy, ublížit, zastrážit nebo jinak ohrozit oběť za pomoci moderních informačních technologií (zejména pomocí internetu a mobilního telefonu)“ (p. 62)

Kyberšikanu tedy můžeme shrnout jako agresivní chování vůči někomu jinému za pomoci elektronických přístrojů a jejím cílem je někoho zesměšnit a ponížit. Výhodou kyberšikany oproti tradiční šikaně je, že je útočník anonymní, a proto je mnohem těžší tento problém rozpoznat a vyřešit.

2.2 Kyberšikana versus tradiční šikana

Šikana je již poměrně dobře zmapována a na toto téma je vydáno mnoho publikací (Kolář, 2001; Kolář, 2011; Řičan & Janošová, 2010; Mayrock, 2016). Oproti tomu kyberšikana je nový fenomén a nemá ještě takové teoretické zázemí jako tradiční šikana.

Kyberšikana a tradiční šikana mají společné to, že cílem obou je někomu fyzicky nebo psychicky ublížit. Obě tyto formy se dějí opakovaně a jsou považovány za problém, který je třeba řešit (Kopecký & Szotkowki, 2015).

Na rozdíl od tradiční šikany kyberšikana umožňuje pachateli maskovat svou identitu za počítačem a moderní technologie umožňují dnešní mládeži dělat krutější věci ve srovnání s tradiční šikanou (Donegan, 2012).

Rogers (2011) zase uvádí, že:

Kyberšikana se od šikany, kdy jsou oběť a agresori v přímém kontaktu často doslova tváří v tvář, liší tím, že si agresori mohou zachovat určitý odstup od svých obětí. Ten jim umožňuje jistou dávku anonymity a představu bezpečí, která je ujišťuje, že na ně nikdo nepřijde. (p. 32)

Dalším odlišujícím znakem je, že kyberšikana oproti tradiční šikaně využívá mnohem účinnější zbraně, které dovolují pronásledování oběti kdekoli a kdykoli, téměř 24 hodin denně. Oběť nemá kam uniknout, jelikož kyberšikana nekončí příchodem domů, a místa, která byla dříve bezpečná, jimi při kyberšikaně nejsou.

U kyberšikany je možnost rozsáhlého i světového publika, které přihlíží a kochá se utrpením oběti, pro niž je to velmi ponižující. Na rozdíl od tradiční šikany u kyberšikany nezáleží na sociálním postavení, fyzické síle, pohlaví ani věku. Proto může mít mezigenerační rozměr, kdy mladí lidé šikanují dospělé, ať už jsou to rodiče či učitelé (Kolář, 2011).

Willard In: Vašutová et al. (2010) uvádí, že existuje silné propojení mezi kyberšikanou a tradiční šikanou. Podle ní šikanování, které probíhá v reálném životě, ať už je to ve škole nebo někde jinde, dále pokračuje v kyberprostoru. Osoba, která je šikanována v reálném životě, se často stává agresorem v online prostředí.

2.3 Účastníci kyberšikany

K samotné kyberšikaně dochází tehdy, pokud pro ni existují předpoklady. Těmito předpoklady se rozumí přítomnost oběti, agresora a přihlížejících.

2.3.1 Agresor

U tradiční šikany existují jakási vodítka pro zachycení tohoto problému, u kyberšikany je to však mnohem obtížnější. Agresoři si zachovávají odstup od svých obětí, ten jim umožňuje zůstat v anonymitě a snižovat pocit viny ze svého nepřiměřeného chování, protože nevidí důsledky, a obvykle si dovolují mnohem více než v tradiční šikaně. Díky anonymitě je velmi obtížné na ně přijít (Rogers, 2011). Agresorem se může stát každý, kdo má nějaké zkušenosti s komunikačními a informačními technologiemi a umí se v tomto prostředí pohybovat.

Agresoři tvoří heterogenní skupinu, ve které se nacházejí muži i ženy různého věku, osoby s různorodým sociálním postavením a sebevědomím. Základní rozdělení agresorů kyberšikany vychází z popisu agresorů tradiční šikany (Kopecký, Szotkowski & Krejčí, 2015).

Kolář (2011) charakterizuje tři typy agresorů:

- 1) Typ „drsňák“ jako hrubý, primitivní, impulzivní, s kázeňskými problémy nerespektující autority, někdy bývá zapojený do gangů páchajících trestnou činností.
- 2) Typ „slušňák“ popisuje jako velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu.
- 3) Typ „srandista“ se jeví zase jako optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, oblíbený a vlivný.

Kavalír (2009) zase rozdělil typy kyberagresorů jako:

- 1) Pomstychtivý andílek: často sám kyberšikanu zažil. Jako kyberagresora sám sebe vůbec nevnímá, může být naštvaný kvůli něčemu, co oběť udělala, a má pocit, že si zaslouží pořádnou lekci.
- 2) Bažící po moci: chce dát najevo svoji autoritu, ukazovat, že je dostatečně silný na to, aby ostatní dělali, co chce. Obvykle potřebuje pro svou činnost publikum, kyberšikana, o které by nikdo nevěděl, by mu nestačila. Svými útoky se snaží ovládat druhé prostřednictvím strachu a často se jimi chlubí. Neuvědomuje si závažnost svých činů a většinou bývá nejnebezpečnější ze všech.
- 3) Sprostý holky: tento typ je znuděný či hledá zábavu. Agresoři jsou většinou ženského pohlaví. Kyberšikana je páchána nebo alespoň plánována ve skupině. Pro svou činnost stejně jako předchozí typ potřebují publikum.
- 4) Neúmyslný kyberagresor: tohoto kyberagresora vůbec nenapadne, že by jím vůbec mohl být. Hraje na ostatní online uživatele, že je drsný,

může se vydávat za někoho jiného, odpovídá ostatním bez přemýšlení o následcích svého chování. Často své činy koná, protože je to pro něj legrace a nevadí mu, když se svého chování dopouští i na svých kamarádech, protože se vydává za někoho jiného.

Většinou je třeba nějaký motiv k tomu, aby mohl někdo někomu ubližovat. Kolář (2011) jich ve své publikaci uvádí hned několik:

- 1) Motiv upoutání pozornosti – agresor chce být středem pozornosti, snaží se získat obdiv a přízeň spolužáků
- 2) Motiv zabíjení nudy – šikanování přináší autorovi vzrušení a zábavu
- 3) Motiv Mengeleho – agresor zkouší, co oběť vydrží, stále posouvá hranice
- 4) Motiv žárlivosti – jeden závidí druhému úspěch, oblíbenost, a tak se mu mstí
- 5) Motiv prevence – bývalá oběť chce předejít svému týrání, po příchodu do nového prostředí začne sama šikanovat
- 6) Motiv vykonat něco velkého – u neúspěšných osob vyvolá pocit, že dokáží něco významného prostřednictvím šikanování
- 7) Motiv překonání osamělosti – agresor má intenzivní vztah k oběti

2.3.2 Oběť

Obětí kyberšikany se stává ten, kdo je objektem agrese jiných. Stejně jako u agresorů ani u obětí nezáleží na pohlaví, věku, sociálním postavení či fyzické síle (Kopecký & Szotkowski, 2015). U kyberšikany se obětí může stát prakticky kdokoli, kdo užívá internetové a komunikační technologie. Oběť kyberšikany může být napadána 24 hodin denně a nemá kam uniknout. Dokonce může být oběť vybrána i náhodně, aniž by se s ní agresor dříve setkal (Vašutová, 2010).

U kyberšikany se obvykle vychází ze základních typů obětí tradiční šikany, obzvláště, když se agresor a oběť znají z reálného světa. Kolář (2011) rozděluje oběti následovně na:

- Oběti slabé (např. s tělesným či psychickým handicapem)
- Oběti silné a nahodilé
- Oběti deviantní a nekonformní
- Šikanovaní žáci s životním scénářem oběti

Dále se rozlišují oběti, které jsou vyčleněny z kolektivu a nemají ani jednoho kamaráda. Oběti, které mají alespoň jeden vztah, v němž jsou mu opětovány pozitivní city. Zasaženými se mohou stát slušní žáci, ale také provokatéři. Často se stává, že je oběť současně agresorem, a je velmi obtížné rozlišit, kdo koho napadl (Kolář, 2011).

Černá et al. (2013) uvádí, že obětí se může stát i ten, kdo byl v minulosti agresorem, z důvodu pomsty. Dále se obětí podle Černé et al. (2013) mohou stát uživatelé, kteří mají ve skupině dobré postavení, ale v on-line prostředí se stávají zranitelnými.

Kyberšikana zanechá obvykle na oběti následky. Podle Vašutové (2010) se u obětí objevují smutek, plačtivost, snížený zájem o aktivity, hněv, deprese. Pokud se neléčí, mohou omezit fungování v běžném životě. Největším rizikem pak bývá sebevražda.

2.3.3 Přihlížející kyberšikany

Přihlížejícím se může stát prakticky kdokoli, kdo využívá informační a komunikační technologie. Ke kyberšikaně se mohou přidávat stále nové osoby, tudíž se publikum přihlížejících stává více a více početnějším. Tito přihlížející se někdy mohou stát i agresory tím, že dále sdělení šíří (např. sdílením fotografií, videí, pomluv, urážek atd.). Původcem agrese může být pouze jednatel, ale šíří se pomocí jiných osob (Vašutová et al., 2010).

Černá et al. (2013) rozlišuje následující typy přihlížejících:

- 1) Následovníci agresora, kteří ho aktivně podporují.
- 2) Povzbuzující agresora, kteří oběti sami neublíží.
- 3) Povzbuzující agresora, ale ne otevřeně, zůstávají pasivní.
- 4) Nezúčastnění pozorovatelé.
- 5) Nesouhlasící s kyberšikanou, jsou na straně oběti, ale nesnaží se nijak pomoci.
- 6) Nesouhlasící s kyberšikanou, jsou na straně oběti a snaží se jí pomoci.

2.4 Formy kyberšikany

Podle Černé et al. (2013) lze formy kyberšikany rozdělit do dvou podoblastí. První jsou jednotlivé projevy, jakými k agresivnímu chování dochází, například krádež, zneužití hesla, flameng. Druhou podoblastí jsou místa na internetu a v mobilním telefonu, což souvisí s prostředky použitými k realizaci kyberšikany.

2.4.1 Projevy kyberšikany

Jak uvádí Černá et al. (2013), nejčastěji se můžeme setkat s následujícími agresivními projevy, které mohou vést ke kyberšikaně:

- Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla
- Vyloučení a ostrakizace

- Flaming
- Kyberharašení
- Kyberstalking
- Pomlouvání
- Odhalení a podvádění
- Happyslapping

2.4.1.1 Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla

Vydávání se za někoho jiného je zneužívání jména, hesel nebo jiných identifikačních údajů. Agresor k tomu volí různé prostředky. Používá fotky oběti, vytváří falešné profily, na kterých se vydává pod identitou oběti zpravidla nevhodným a ubližujícím způsobem (Kowalski, Limber & Agatston, 2008). Agresor tak může komunikovat s přáteli oběti a způsobit velké škody v jejich sociálních vztazích. Agresor často používá podobnou přezdívku na chatu nebo fóru, tudíž nemusí vynaložit ani velkou námahu. Někdy zachází ještě dál a může odcizit heslo oběti k nějakému účtu. K takovéto situaci může dojít velmi snadno, když si mladí lidé navzájem sdělují svá hesla. V tomto případě je důležitá prevence, a to chránit si své soukromí.

2.4.1.2 Vyloučení a ostrakizace

Podle Vašutové et al. (2010) je jako v tradiční šikaně i zde jednou z forem vyloučení či ostrakismus oběti, tentokrát v kybersvětě a v kyberprostoru. I když nejde o přímou agresi, je ostrakizace pro oběť bolestná a frustrující. Vyloučení může probíhat v prostředí blogů, online her či v jiných hesly chráněných prostředích nebo jen vyloučení ze seznamu přátel.

2.4.1.3 Flaming

Jako flaming se označuje prudká, ohnivá, krátkodobá válka, která probíhá mezi dvěma či více uživateli. Agresor užívá hrubé a vulgární nadávky, urážky a výhrůžky. Dlouhodobé hádky se označují jako flame war. Je obtížné takovou situaci vyhodnotit jako kyberšikanu, nicméně hlavním rysem je záměr agresora oběť poškodit (Vašutová et al., 2010; Černá et al., 2013)

2.4.1.4 Kyberharašení

Kyberharašení jsou opakované zprávy, jež zasílá agresor, oběť tyto zprávy vnímá nepříjemně. Typickým znakem je posílání oběti množství zpráv pokaždé, když se oběť připojí na messenger nebo záměrně a opakovaně zahlučuje mobilní telefon

oběti nevyžádanými sms nebo mms. Na rozdíl od flamingu jde o jednosměrnou komunikaci, oběť se snaží komunikaci ukončit (Černá et al., 2013).

2.4.1.5 Kyberstalking

Kyberstalkingem označujeme sledování, slídění nebo pronásledování oběti, opakované zasílání zpráv obsahujících výhrůžky a vydírání. Tyto zprávy jsou pro oběť velmi zraňující. Agresor může oběť pomlouvat za účelem zničení jejích přátelských vztahů nebo reputace. Agresor může působit i v kyberprostoru, v němž oběť ostatní neznají. Podle Vašutové et al. (2010) nepřímá forma stalkingu zahrnuje sdělení zasílané jiným osobám za účelem oběť pomluvit nebo ji vystavit nebezpečným situacím.

2.4.1.6 Pomlouvání

Jedná se o zveřejňování informací o oběti - slovních, grafických i zvukových, jež jsou hanlivé, nepravdivé, urážlivé a zesměšňující. Má za cíl sociálně poškodit nebo vyloučit oběť. Cílovou skupinou jsou zejména přihlížející. Pomlouvám se těžko brání, v online světě se šíří rychleji než ve světě offline.

2.4.1.7 Odhalení a podvádění

Odhalení a podvádění vysvětlujeme jako zveřejňování soukromých, tajných nebo intimních informací o oběti, které oběť nikdy zveřejnit nezamýšlela. Může to být například odhalení erotických fotografií, které agresor používá jako pomstu za změnu či ukončení vztahu.

Podvod může být součástí odhalení. Nastává v situaci, kdy agresor z oběti vymámí intimní sdělení pod lživým příslibem uchování tajemství, přičemž toto sdělení pak úmyslně zveřejní. Jde o jasný podvod. Jak uvádí Vašutová et al. (2010), v českém prostředí se ujal název sexting. Je složeninou slov sex a textování. Jedná se o elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií nebo videa se sexuálním obsahem. V případě, že dojde mezi mladistvými k ukončení vztahu, tyto záznamy jsou potom agresorem zveřejňovány na internetu.

2.4.1.8 Happyslapping

Černá et al. (2013) říká, že tento jev, pro který nemáme v českém jazyce vhodný ekvivalent, vznikl původně v britském metru a v posledních letech se poměrně značně rozšířil. V původní formě happyslappingu byl neznámý kolemjdoucí napaden jedincem nebo skupinou dospívajících a byl fyzicky zfackován. Celou tuto aktivitu někdo natáčí na mobilní telefon a video potom zveřejní na internetu. Podle Kowalski et al. (2008)

fyzická napadení již dnes nemusí zahrnovat jen fackování, ale mohou se v závažnosti stupňovat až za hranicí zákona.

2.4.2 Šíření kyberšikany médií

Kyberšikana mívá mnoho podob, bývá prováděna při připojení na internet pomocí počítače, notebooku, netbooku, čtečky knih, tabletu či mobilního telefonu.

2.4.2.1 Kyberšikana prostřednictvím mobilního telefonu

Mobilní telefony jsou dnes velmi vyspělé. Zatímco dříve sloužily pouze k volání a v malém množství k zasílání textových zpráv, dnes je možné prostřednictvím mobilních telefonů zasílat fotografie, videa, nahrávky, poslouchat hudbu nebo surfovat po internetu (E-bezpečí, 2008).

Jsou také mnohem více rozšířeny a jsou běžnou součástí našeho života. Téměř každé dítě na základní škole už vlastní mobilní telefon. Proto je třeba dostatečně děti poučit o tom, jak zacházet s mobilním telefonem. Rodiče by měli svým dětem stanovit určitá pravidla pro zacházení s mobilním telefonem a také je upozornit na možná rizika spojená s tímto zařízením.

Textové zprávy

Zejména v České republice je zasílání textových zpráv velmi oblíbené, je dokonce rozšířenější než telefonování. Riziko spočívá v tom, že agresor může výhrůžné, nepříjemné a obtěžující zprávy zasílat 24 hodin denně. Dnes je problém v tom, že je možné zakoupit předplacenou SIM kartu, která není evidována telefonní společností, přičemž není možné dohledat majitele této SIM karty (Šmahaj, 2014; Vašutová et al., 2010). Lze také zasílat textové zprávy prostřednictvím některých internetových stránek, kde se musí sice uvést telefonní číslo, ale není problém je zfalšovat. V roce 2004 a 2005 byly zaznamenány případy tzv. falešných SMS, které poskytoval server www.smsspooing.com, jež umožňoval změnit číslo odesílatele. Obětem kyberšikany byly zasílány SMS z čísla jim známé osoby, ale nebylo možné zjistit, kdo je skutečným pachatelem. Tato služba je dnes zabezpečena operátory (Vašutová et al., 2010).

Telefonní hovory

Kyberšikana prostřednictvím volání může být velmi nepříjemná. Agresoři své oběti obtěžují urážlivými, nemravnými telefonáty. Oběť mohou pouze prozvánět i uprostřed noci, a když oběť telefon zvedne, tak nemluví. Agresor může telefon také odcizit a použít ho pro obtěžování dalších osob. Takovéto obtěžování může být pro

oběť velmi nepříjemné. Poškozený si může zablokovat přijímání hovorů z daného telefonního čísla, v závažných případech také požádat o pomoc policii, která je schopna agresora vystopovat. Dalším řešením je také změna telefonního čísla, které postižený sdělí pouze blízkým osobám. Za prevenci je považováno neposkytovat telefonní číslo cizím osobám a nezveřejňovat jej na sociálních sítích (E-bezpečí, 2008; Rogers, 2011).

Fotografie a videoklipy

Mobilními telefony lze pořídit fotografie či videa, které je možné poslat dál, a to například přes Bluetooth, MMS nebo internet. Pachatel může oběti vyhrožovat, zastrašovat a zahanbit ji. Oběť může agresora požádat, aby toho zanechal, požádat operátora o zablokování obsahu, a při větší závažnosti se může obrátit na policii (E-bezpečí, 2008; Rogers, 2011).

2.4.2.2 Kyberšikana prostřednictvím internetu

Internet pochází z mezinárodní předpony inter, česky mezi, a anglického slova net, což znamená v češtině síť. Ať už tvůrci internetu při jeho vzniku počítali s jeho velkým rozmachem nebo ne, dnes je velmi vlivným vynálezem a „hýbe“ světem.

Hulanová (2012) uvádí, že „internet je místo, kde se mnoho lidí chová zcela jinak než ve skutečném životě, což může mít jak pozitivní, tak i negativní důsledky“ (p. 21).

Velkou výhodou internetu je jeho využitelnost při vzdělávání a při zpracování domácích úkolů a závěrečných prací, kterou usnadňují online knihovny. Studenti se mohou účastnit online výukových kurzů, což je velkou výhodou například u tělesně postižených studentů, kdy je jim umožněna účast na výuce bez jejich fyzické přítomnosti. Mezi další výhody patří využívání internetu za účelem zábavy. Mnoho mladistvých dnes užívá internet častěji než např. televizi, protože si mohou vyhledat, co zrovna potřebují a čím se chtějí bavit. Mohou poslouchat hudbu, nakupovat, sledovat seriály či filmy, komunikovat se svými přáteli a mnoho dalších aktivit. V neposlední řadě je výhodou internetová komunikace, díky níž se komunikace mezi lidmi stala jednodušší, rychlejší a méně nákladná.

Existuje bohužel i druhá - negativní strana internetu. Vše, co uživatelé vloží na internet, se stává nebezpečným a snadno zneužitelným.

Jak píše Hulanová (2012):

Internetová kriminalita obecně zahrnuje takovou trestnou činnost, kde je síťové připojení nástrojem, cílem nebo místem spáchání trestného činu. Internetová trestná činnost zahrnuje široké spektrum potenciálně ilegálních

aktivity, kdy může docházet ke krádežím, podvodům, vydírání, sexuálními deliktům apod. (p. 34)

Mnoho uživatelů si neuvědomuje možná rizika, která na ně číhají v online prostředí. Na internetu je hned několik prostředků, jimiž je možné komunikovat, sdílet fotografie, videa apod. Níže uvádím několik z nich.

Sociální sítě

Sociální sítě umožňují spojení s ostatními, sdílení fotografií, videí, vztahů a pocitů. Mezi oblíbené užívané sociální sítě patří např. české Líbímseti.cz, Lidé.cz, Spolužáci.cz. a mezi zahraniční Google+, MySpace, Twitter, apod. Nejoblíbenější sociální sítí na světě je Facebook, který se v poslední době velmi rozšířil a stále více se rozvíjí.

Uživatelé sociálních sítí často nedbají na své bezpečí tím, že si nezabezpečí svůj účet, přidávají si do svých seznamů přátel neznámé osoby a sdílejí s nimi intimní informace, fotografie a videa, jež mohou být dále zneužity.

Často dochází také k situacím, kdy nejsou na vině samotní uživatelé, ale jejich identitu někdo zneužije. Agresor záměrně vytvoří účet, kdy převezme totožnost oběti a následně jej nějakým způsobem zneužívá. Mnohdy vystupuje nepřátelsky vůči ostatním, což se odráží v reálném světě oběti (Šmahaj, 2014).

E-mail

E-mail je velmi rozšířená forma internetové komunikace. Zpráva může být zaslána několika uživatelům najednou. Agresoři mohou posílat útočné, výhružné a urážející e-maily pod falešným jménem či přezdívkou. Oběť může tyto e-maily označit za spam a ignorovat je, agresor si však může založit další falešný účet a v útocích pokračovat.

Nebezpečím je také zneužití jednoduchého přístupového hesla, které by mělo být naopak dostatečně složité a obtížně zjistitelné. Heslo by měl znát pouze sám uživatel a měl by si dávat pozor na přihlašování do e-mailu na veřejných zařízeních, aby si heslo zařízení nezapamatovalo a nemohlo být někým zneužito (Rogers, 2011; Šmahaj, 2014).

Instant messaging

Tato internetová služba je velmi rozšířená a v České republice se pro tuto formu komunikace nejčastěji používá Skype, Qip či ICQ. Umožňuje sledování připojení uživatelů a zasílání okamžitých zpráv. Jde o písemnou, hlasovou či video komunikaci, která probíhá v reálném čase a je snadné zapomenout, že odeslané zprávy jsou

v kyberporstoru a je možné je někým zneužít. Diskuze se mohou zvrhnout, agresor oběti zasílá výhrůžné, útočné zprávy, což může vést i k situacím, kdy skupina útočí na jednotlivce.

Stejně jako u předchozích, i u této aktivity by si uživatel měl chránit své přístupové heslo. Agresor může při zjištění hesla rozesílat přes účet oběti zostuzující fotografie či videa.

V neposlední řadě je třeba dát si pozor na to, co uživatel píše, protože online text se ukládá do tzv. historie, agresor si může dohledat a okopírovat text a následně jej zveřejnit. Napadený uživatel může agresora zablokovat či nahlásit (Rogers, 2011; Šmahaj, 2014).

Chatovací místnost

Stejně jako u instant messagingu umožňují chatovací místnosti skupinové konverzace nebo může být komunikace přepnuta do individuální. Podstatou chatu jsou společná témata. Ty mohou mít i podobu virtuálního světa, například Second Life. Uživatelé by měli dodržovat podmínky a pravidla, která jsou uvedena na hlavní stránce chatu a pokud budou porušena, správce chatu může uživateli odeprít přístup do chatovací místnosti. Agresoři velmi často využívají přezdívky a tají svou identitu (Šmahaj, 2014).

Internetové stránky a blogy

Založit a spravovat webové stránky a blogy je dnes velmi jednoduché. Agresor většinou založí webovou stránku, kde se zaměřuje na určitou oběť. Vkládá na ni lživé informace, fotografie či videa. Pokud získá neoprávněný přístup na webovou stránku oběti, může pozměňovat obsah této stránky se záměrem oběť zesměšnit. Často se těmto kyberútokům nemohou vyhnout ani veřejně známé osobnosti.

Blog je osobní stránka, kde uživatel vkládá své fotografie, videa a různé články. Může si také psát veřejně deník, kde zmiňuje důvěrné informace o sobě, rodině či přátelích. Řeší osobní problémy s návštěvníky tohoto webu formou diskuze. Uživatel by si před tím, než něco zveřejní, měl dobře rozmyslet, co zveřejňuje, a měl by si uvědomit možné následky a vyvarovat se tak kyberútoku (Šmahaj, 2014).

On-line hry

V dnešní době je hraní her v online prostředí velmi populární. Mládež tak tráví většinu volného času. Kybersíkana zde probíhá například vyloučením z online skupiny. U obětí to často vyvolává pocit vyčlenění z kolektivu, neúspěchu a selhání. Agresoři mohou také prostřednictvím chatu ve hře napadat a urážet oběti (Šmahaj, 2014).

2.5 Prevence kyberšikany

Prevence je u kyberšikany velmi důležitá. Přesto neexistuje žádná účinná obrana proti kyberšikaně. Čím více se rozvíjejí komunikační prostředky, tím větší je hrozba ve formě kyberšikany, a proto je důležité proti ní bojovat.

Pro shrnutí strategie prevence kyberšikany je vyžadována spolupráce několika důležitých článků, jimiž jsou rodiče, škola, policie a ostatní zástupci státní správy, ale i samotní aktéři (Vašutová et al., 2010).

2.5.1 Prevence ze strany uživatelů

Úplná ochrana proti kyberútokům vlastně neexistuje, lze pouze snížit riziko za pomoci dodržování určitých pravidel u jednotlivých uživatelů. Jak uvádí Kavalír (2009):

- Respektovat ostatní, chovat se k ostatním tak, jako by chtěl, aby se ostatní chovali k němu.
- Neposílat nikomu své fotografie a už vůbec ne s intimním obsahem.
- Rozmyslet si co a komu posílá, jakékoliv intimní informace o sobě samém, jeho rodině či známých.
- Nesdělovat nikomu své osobní údaje, věk, adresu, telefon, protože nikdy nemůže uživatel vědět, kdo sedí na druhém konci.
- Nevěřit každé informaci, kterou získá na internetu.
- Seznámit se s pravidly chatu či diskuze, a pokud se s někým uživatel nechce bavit, tak s ním nemusí komunikovat.
- Neodpovídat na hrubé či vulgární emaily, vzkazy, zprávy.
- Nedomlouvat si schůzku po internetu a neinformovat o tom nikoho.
- Svěřit se někomu, pokud jej nějaký obrázek či zpráva zaskočí, a opustit tuto stránku.
- Neotevírat přílohu zprávy z neznámé adresy.

2.5.2 Prevence ze strany rodiny

Je podstatné, aby rodiče seznámili děti s prevencí již při prvním kontaktu s informačními a komunikačními technologiemi. Důležité je, aby dítě vědělo, že všechna pravidla chování při kontaktu s ostatními lidmi v internetové komunikaci a prostřednictvím telefonu jsou stejná jako při komunikaci v reálném životě.

Podle Kavalíra (2009) by rodiče měli:

- dětem vysvětlit, k jakým problémům může dojít zneužitím moderních technologií, například zničení pověsti, problémy ve škole, atd.,

- být svým dětem vzorem vhodného používání moderních technologií, tudíž by neměli v online světě vyhrožovat, ponižovat, urážet či si dělat legraci z ostatních lidí,
- sledovat aktivitu svých dětí na internetu a zajímat se o to, k čemu jejich děti používají mobilní telefon. To můžou dělat pomocí softwaru nebo za aktivní spoluúčasti dětí. Zkontrolovat, jaké stránky si prohlíží, zda používají sociální sítě, zda posílají někomu své fotky. Rodiče by měli být při tajném sledování však diskrétní, protože v opačném případě by mohli ztratit důvěru dítěte a způsobit více škody než užitku.,
- používat blokační a filtrační software, ale musí se však brát na zřetel, že tyto filtry už dnešní mládež umí nějakým způsobem obejít,
- všímat si varovných znaků, jak se dítě v elektronické komunikaci chová, zvláště v jejich přítomnosti,
- používat „Smlouvu o používání internetu“, která upravuje pravidla, jak by dítě mělo internet používat, a tu pak vyvěsit na viditelném místě, například vedle počítače.,
- udržovat se svými dětmi otevřenou a upřímnou komunikaci a dát mu najevo, že za nimi může kdykoli s problémem přijít.

2.5.3 Prevence ze strany školy a školských zařízení

Kyberšikana mnohdy souvisí se školním prostředím, v mnoha případech je spojena s tradiční šikanou. Proto by prevence kyberšikany měla být zapojena do školního preventivního programu, i když k ní nemusí docházet v areálu školy (Černá et al., 2013).

Kavalír (2009) popisuje, co je v rámci prevence ve škole důležité:

- učit studenty tomu, že všechny formy šikany jsou nepřijatelné, a vysvětlit jim, že i když se kyberšikana nekoná ve škole, může být jejich jednání na půdě školy řešeno
- vymezit jasná pravidla používání elektronických zařízení a internetu, seznámit s nimi studenty a nejlépe je vypsát a pověsit na viditelná místa
- dát prostor starším spolužákům, aby poučili své mladší kolegy o svých zkušenostech
- vytvořit plán ještě předtím, než ke kyberšikaně dojde - co se musí a může udělat, na koho se obrátit v případě, že k řešení tohoto problému dojde
- nainstalovat do počítačů ve školních učebnách software, který blokuje nevhodné stránky

- udržovat školní klima, protože případy kyberšikany se častěji objevují ve třídách s negativně laděným prostředím. Pravidelné aktivity, které jsou zaměřeny na zlepšování vztahů ve třídě, působí preventivně
- vzdělávat své okolí, organizovat besedy pro své studenty, pedagogy či rodiče
- začlenit téma kyberšikany do výuky
- vzdělávat kolegy

2.5.4 Vybrané projekty prevence kyberšikany

V České republice existuje mnoho projektů zabývajících se prevencí rizikového chování na internetu. Vybrala jsem některé z nich, které mohou být prospěšné pedagogům, rodičům i dětem. Jednotlivé projekty jsou zpracovány zajímavou formou, radí, jak se bránit proti kyberšikaně, a poukazují na možná rizika spojená s touto problematikou.

2.5.4.1 Projekt E-Bezpečí

Tento celostátní projekt je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Projekt byl zahájen v roce 2008 díky podpoře Grantové agentury ČR, v roce 2009 se projekt osamostatnil a začal fungovat jako projekt Pedagogické fakulty UP v Olomouci. Spolupracuje s mnoha dalšími organizacemi a je podporován různými dotacemi. V současné době je projekt E-Bezpečí preventivním projektem, který zároveň nabízí pomocnou ruku všem, kteří se dostali díky komunikačním technologiím do obtížných situací.

Projekt E-Bezpečí je zaměřen na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Specializuje se zejména na:

- kyberšikanu
- kybergrooming
- kyberstalking a stalking
- spam a hoax
- zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií

Hlavním cílem projektu je vzdělávání nejrůznějších cílových skupin a to přesněji žáků a studentů od 1. stupně ZŠ, pedagogů, metodiků prevence, preventistů sociálně patologických jevů, vychovatelů, pracovníků odboru sociálně právní ochrany dětí, policistů a v neposlední řadě také rodičů formou besed, kde jsou předváděny modelové situace i skutečné kauzy. Kromě těchto vzdělávacích akcí provozuje i online poradnu, vydává tiskoviny a realizuje celorepubliková šetření (E-bezpečí, 2008).

2.5.4.2 Seznam se bezpečně!

Hlavním úkolem projektu je zpopularizovat vážná internetová témata. Tento projekt vznikl původně jako doplňková aktivita sociální sítě Lidé.cz. Bylo zde možné pozorovat jevy, které ohrožují jejich uživatele. Úkolem bylo informovat uživatele o rizicích seznamování nebo komunikaci s neznámými lidmi přes internet.

Projekt má několik částí. Jako první byl posílen administrátorský tým, který dohlížel na závadný obsah a závažnější poznatky předával Policii - šlo zejména o dětskou pornografii. V roce 2009 byl natočen film, který byl rozeslán na adresy uživatelů sociálních sítí provozovaných společnostmi Seznam.cz. Tento film byl doporučen všem základním školám a víceletým gymnáziím jako učební pomůcka. V roce 2012 vzniklo pokračování dokumentu, jehož součástí jsou také krátké spoty „Křečci v síti“. Film Seznam se bezpečně! 2 se zabývá dětskou prostitucí, seznamování a sociálnímu inženýrství. V roce 2015 bylo natočeno další pokračování filmu s názvem Seznam se bezpečně! 3, které je určeno rodičům. Popisuje zneužití dětí skautskými vedoucími prostřednictvím internetu a sociálních sítí.

Projekt spolupracuje s mnoha partnery, jimiž jsou například Policie ČR, projekt E-Bezpečí, linka bezpečí a mnoho dalších (Kožíšek & Písecký, 2016).

2.5.4.3 Web Rangers

Projekt je iniciován firmou Google ve spolupráci s projektem E-Bezpečí a Google Education Group. Je to mezinárodní projekt, který je zaměřen na prevenci rizikového chování v prostředí internetu. Umožňuje předcházet rizikům, naučit, jak se bránit a pomáhat obětem v nouzi.

Podstatou je přenos znalostí a dovedností z lektorů na děti, které budou informace dále šířit mezi své vrstevníky. Děti jsou pečlivě vybrané organizačním týmem. Základními tématy jsou různé formy kyberšikany, kybergrooming, sexting a rizika sociálních sítí. Úkolem „webrangera“ je vymyslet a zrealizovat projekt s cílem rozšiřovat informace mezi další uživatele internetu. Těmito projekty jsou například videa, webové stránky, přednášky či komiksy (Kopecký et al., 2015).

2.5.4.4 Bezpečný internet.cz

Tento projekt vznikl s cílem poukázat na mnohá rizika spojená s používáním internetu a také způsoby, jakými se bránit. Projekt je zaměřen na všechny skupiny uživatelů, můžeme najít informace pro začínající uživatele, pokročilé uživatele, rodiče, děti a školy. Na názorných příkladech pomáhá vytvářet správné návyky internetové bezpečnosti. Pro děti jsou informace zpracovány formou komiksů, takže je to pro ně velmi zajímavé (Kožíšek & Písecký, 2016).

2.5.4.5 E-nebezpečí pro učitele

Projekt poskytuje vzdělávání učitelům základních a středních škol v oblasti sociálně - patologických jevů, které jsou spojeny s užíváním internetu a mobilních telefonů. Projekt se hlavně zaměřuje na:

- Kyberšikanu a sexting
- Kybergrooming
- Kyberstalking a stalkig
- Ochranu osobních údajů
- Zneužití sociálních sítí

Projekt je realizován týmem odborníků projektu E-bezpečí a pracovníky Preventivně – informační skupiny Policie ČR. Poskytuje pedagogům pomoc v případných krizových situacích, rady jak reagovat, jak postupovat a v jakém případě se obrátit na Policii ČR (Net University, 2010-2012).

2.6 Metodický pokyn k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních

Na problém kyberšikany reagovalo i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Během letošního roku byl na stránkách MŠMT zveřejněn nový tzv. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. Tento dokument nahradil stejnojmenný pokyn z roku 2009.

„Cílem metodického pokynu je pomoci porozumět školám a školským zařízením fenoménu šikany, možnostem, jak mu předcházet a jak na něj efektivně reagovat, pokud k jeho výskytu dojde“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016, p. 1).

V tomto metodickém pokynu je kyberšikana popsána jako jedna z nejčastějších forem šikany, která může mít podobu zakládání falešných profilů, prezentace ponižujících videí, prezentace zraňujících komentářů, výhrušné SMS nebo e-maily apod. Oproti tradiční šikaně má kyberšikana mnohem větší rozmach. Dále je v pokynu popsána stručná charakteristika šikany, postupy, jak předcházet šikaně, postupy řešení při šikanování, nápravná opatření při šikaně, odpovědnost rodičů apod. V pokynu jsou však uvedena obecná ustanovení, jak postupovat při šikaně, ale ty se vztahují jen k některým projevům kyberšikany (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016).

Problematice kyberšikany se věnuje příloha č. 7 Kyberšikana Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010).

Na základě tohoto pokynu je škola povinna si vytvořit školní program proti šikanování, který zařadí jako součást minimálního preventivního programu. Současně

by škola měla mít vytvořen krizový plán pro případ, že by došlo k šikaně (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016).

2.7 Pedagogičtí pracovníci a kyberšikana

Standartní činnosti pedagogických pracovníků jsou vymezeny v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Kyberšikanu řeší školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a třídní učitel. U každého podezření o výskytu daného problému musí být informován ředitel školy a školského zařízení. Jmenované pozice pedagogů se účastní také realizace prevence kyberšikany a na všem spolupracují (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010).

2.7.1 Ředitel školy a školského zařízení

Ředitel školy a školského zařízení rozhoduje o všem, co se týká vzdělávání a školských služeb. Zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole školním poradenským pracovištěm. Zpravidla v poradenském pracovišti působí výchovný poradce, školní metodik prevence, ti spolupracují s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky. Může být zajišťováno i školním psychologem (Vyhláška č. 116/2011 Sb.).

2.7.2 Třídní učitel

Dle Koláře, Raudenské, Rymešové, Šikulové a Vališové (2012) je třídní učitel:

Jeden z vyučujících dané školy pověřený vedením konkrétní třídy, kolektivu třídy (administrativa, třídní dokumentace, komunikace s rodiči, řešení problémů, soužití i studijní kázně, péče o příznivé klima v kolektivu...), koordinací práce ostatních učitelů s jeho třídou, evaluačními procesy, organizací společenských aktivit třídy. (p. 156)

2.7.3 Školní psycholog

Školní psycholog se podílí na vytváření programu poskytování pedagogicko-psychologických poradenských služeb ve škole, včetně programu primární prevence.

Spolupracuje při zápisech do první třídy, věnuje se specifickým poruchám učení žáků, diagnostice nadaných žáků či sociálního klimatu ve třídě. Dále se věnuje poradenským, metodickým či konzultačním činnostem (Vyhláška č. 116/2011 Sb.).

2.7.4 Výchovný poradce

Výchovný poradce dle vyhlášky č. 116/2011 Sb. vykonává následující činnosti:

1) Metodické a informační

- Zprostředkovává nové metody pedagogické diagnostiky a intervence pedagogickým pracovníkům školy.
- Nabízí pomoc pedagogickým pracovníkům školy – při kariérovém rozhodování žáků, integraci, individuálních vzdělávacích plánů, apod.
- Předává odborné informace z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy.
- Poskytuje informace o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízení v regionu žákům a jejich zákonným zástupcům.
- Shromažďuje odborné zprávy a informace o žácích v poradenské péči dalších poradenských zařízení a jejich zajištění v souladu se zákonem 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.
- Vede písemné záznamy umožňující doložit rozsah a obsah činnosti výchovného poradce.

2) Poradenské

- Kariérové poradenství a poradenská pomoc při rozhodování o dalším vzdělávání a profesní cestě žáků.
- Zprostředkování vstupní a průběžné diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a mimořádného nadání a intervenčních činností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo mimořádně nadané žáky ve školských poradenských zařízeních.
- Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními při zajišťování podpůrných opatření a intervenční činnosti pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

2.7.5 Školní metodik prevence

Školní metodik prevence vykonává činnosti metodické a koordinační, informační a poradenské. O těchto činnostech vede písemnou dokumentaci v souladu se zákonem 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Náplní práce školního metodika prevence jsou:

1) Metodické a koordinační činnosti

- Realizace preventivního programu školy

- Realizace školních aktivit zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, kriminálního chování a dalších typů rizikového chování
- Vedení pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování
- Vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- Příprava a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků
- Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti, které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů.
- Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování.
- Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence (Vyhláška č. 116/2011 Sb.).

2) Informační činnosti

- Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
- Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
- Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (Vyhláška č. 116/2011 Sb.).

3) Poradenské činnosti

- Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům.
- Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých

žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole.

- Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními (Vyhláška č. 116/2011 Sb.).

2.8 Řešení kyberšikany

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které pomůže rozhodnout správný postup řešení. Při řešení této problematiky je třeba dát důraz na to, že je často prolínána s tradiční šikanou.

2.8.1 Řešení kyberšikany z pohledu školního metodika prevence

Při řešení kyberšikany by měl školní metodik prevence dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2010) postupovat následovně:

- Zajistit ochranu oběti - kontaktovat operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek apod.;
- Zajistit dostupné důkazy s podporou IT kolegy;
- Vyšetřit a žádat odbornou pomoc externího pracovníka (Policie, IT expert);
- Kontaktovat a spolupracovat se sociální sítí či jiným prostředím, ve kterém ke kyberšikaně došlo;
- Zvolit opatření a řešení, které odpovídá závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil;
- Informovat rodiče - zásady jsou stejné jako u tradiční šikany;
- Poučit rodiče o tom, koho mohou kontaktovat, některé případy totiž nespádají do kompetencí školy;
- Žádat konečný verdikt a informace od všech zapojených institucí a dalších subjektů;
- Postihy - postupovat v souladu se Školním řádem a krizovým plánem.

2.8.2 Řešení kyberšikany z pohledu oběti

Úplná ochrana před kyberútoky agresorů neexistuje, nebezpečí je možné pouze snížit. Při řešení kyberšikany by oběť dle Krejčí (2010) měla:

- Ukončit komunikaci – nekomunikovat s útočníkem, nesnažit se ho odradit, nevyhrožovat, nemstít se;
- Blokovat útočníka – zamezit útočníkovi přístup k účtu, telefonnímu číslu či službě pomocí, které své útoky realizuje a nahlásit ho jejímu správci;
- Identifikovat útočníka nenápadným pátráním - tento postup by neměl být v rozporu s ukončením komunikace;
- Oznamit útok – svěřit se blízké osobě, rodičům či učiteli;
- Uchovat důkazy – na základě těchto důkazů (SMS zprávy, e-maily, zprávy z chatu, odkazy na webové stránky) může být zahájeno vyšetřování.

2.8.3 Kyberšikana a legislativa

Kyberšikana není sama o sobě trestným činem ani přestupkem. Při řešení kyberšikany mohou její projevy naplňovat podstatu například těchto trestných činů, jenž jsou uvedeny v trestním zákoníku (40/2009 Sb.):

- Účast na sebevraždě (§ 144)
- Vydírání (§ 175)
- Neoprávněné nakládání s osobními údaji (§ 180)
- Poškození cizích práv (§ 181)
- Porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182)
- Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183)
- Pomluva (§ 184)
- Šíření pornografie (§ 191)
- Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192)
- Podvod (§ 209)
- Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230)
- Opatření a přechovávání přístupného zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231)
- Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti (§ 232)
- Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352)
- Nebezpečné vyhrožování (§ 353)
- Nebezpečné pronásledování (§ 354)

- Podněcování k nenávisti vůči skupině osob, omezování jejich práv a svobod (§ 356)

Dalšími dokumenty, které souvisí s řešením kyberšikany, jsou například Listina základních práv a svobod, Listina základních práv EU, Úmluva o právech dítěte, Školský zákon, Občanský zákoník, Zákon o ochraně osobních údajů, Zákon sociálně-právní ochrany dětí atd. (Vašutová, 2010).

K postižení pachatele je třeba, aby byl starší 15 let. U mladších 15 let nedochází k trestní odpovědnosti, ale mohou být postiženy jiným způsobem, například umístěním dítěte do ústavu nebo mohou být postiženi jejich rodiče. V případě mladistvého pachatele, tzn. je ve věku 15 – 18 let, lze uložit pouze některé druhy trestu, a to například trest obecně prospěšných prací, vyhoštění, trest odnětí svobody a je-li výdělečně činný, lze udělit i peněžitý trest (Kolář, 2001).

3 CÍL PRÁCE

3.1 Hlavní cíl

Cílem bakalářské práce je vytvořit přehled základních poznatků o kyberšikaně, zjistit informovanost o kyberšikaně a způsob realizace prevence kyberšikany na základních a středních školách z pohledu školních metodiků prevence.

3.2 Dílčí cíle

- 1) Informovanost školních metodiků prevence o kyberšikaně.
- 2) Realizace prevence kyberšikany z pohledu jednotlivých školních metodiků prevence na základních a středních školách.

3.3 Výzkumné otázky

- 1) Jaká je informovanost školních metodiků prevence o kyberšikaně?
- 2) Jakým způsobem je realizována prevence kyberšikany z pohledu jednotlivých školních metodiků prevence na základních a středních školách?

4 METODIKA

4.1 Charakteristika výzkumného souboru

Pro výzkumné šetření jsem si vybrala dvě základní školy a dvě střední školy. Důvodem pro výběr těchto čtyř škol je zájem a zjištění informací o těchto školách, které se nachází na Holešovsku. Výzkumný soubor tvoří metodikové prevence základních a středních škol. Dotazovanými byly čtyři ženy ve věku od 31 do 50 let. První školní metodik prevence působí v této činnosti 6 let a v pedagogické praxi 24 let, druhý školní metodik prevence tuto činnost vykonává 11 let a 17 let vykonává praxi pedagogickou. Sedm let vykonává praxi školního metodika prevence třetí respondent a 16 let tento školní metodik prevence působí v pedagogické praxi. Poslední, tedy čtvrtý školní metodik prevence, koná praxi 6 let a 8 let působí v praxi pedagogické.

Tabulka 1

Popis výzkumného souboru

Respondent (ŠMP)	Pohlaví	Věk	Pedagogická praxe (roky)	Praxe ŠMP (roky)	Škola
1	Žena	50	24	6	SŠ
2	Žena	39	17	11	SŠ
3	Žena	38	16	7	ZŠ
4	Žena	31	8	6	ZŠ

Vysvětlivky: ŠMP – školní metodik prevence

4.2 Popis metody výzkumu

Pro zjištění informovanosti školních metodiků prevence o kyberšikaně jsem si zvolila metodu rozhovoru. Metoda rozhovoru se zakládá na přímém dotazování s respondentem nebo s více respondenty. Tuto metodu rozlišujeme podle několika kritérií. Podle počtu osob se rozhovory dělí na individuální nebo rozhovory skupinové.

Jak Skalková et al. (1983) uvádí, podle struktury otázek se rozlišuje rozhovor:

- Standardizovaný rozhovor (strukturovaný) – probíhá podle otázek, jejichž znění a pořadí jsou zcela přesně určeny a alternativy odpovědí jsou předem připraveny, něco jako dotazník zadávaný ústní formou.

- Polostandardizovaný rozhovor – nabízí respondentovi alternativní odpovědi, ale výzkumník klade navíc doplňující a upřesňující otázky.
- Nestandardizovaný rozhovor (nestrukturovaný) – probíhá pružněji, zde si výzkumný pracovník musí připravit základní okruhy otázek, ale jejich obsah, pořadí a formulace závisí na samotném tazateli, jenž se nemusí držet žádného schématu.

Požadavky, které se vztahují k efektivitě metody rozhovoru, jsou shodné s metodou dotazníku. Důležitým požadavkem je formulovat otázky tak, aby ověřovaly výzkumné otázky.

Podle Skalkové et al. (1983) by příprava metody rozhovoru měla obsahovat:

jasné vymezení problému, určení vzorků respondentů, volbu typu rozhovoru a stanovení jeho plánu, formulaci otázek, prověření a zpřesnění otázek z předvýzkumu

Je doporučeno začínat rozhovor otázkami obecnými, které uvedou dotazovaného do okruhu problematiky, dále přecházet k otázkám speciálním a teprve uprostřed rozhovoru klást hlavní otázky, jež jsou předmětem zkoumání. Rozhovor by měl končit otázkami osobní povahy, jejichž zodpovězení vyžaduje vzájemnou důvěru.

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu polostandardizovaného rozhovoru, v kterém je stanovena jasná struktura otázek, avšak jsou doplněny o otázky upřesňující (Skalková et al., 1983).

4.3 Provedení výzkumu

Projekt bakalářské práce byl dne 20. 6. 2016 pod jednacím číslem 50/2016 schválen Etickou komisí FTK UP.

Rozhovor se uskutečnil po předchozí telefonické domluvě s jednotlivými školními metodiky prevence v měsíci září a říjnu 2016.

Průběh jednotlivých rozhovorů byl zaznamenáván na diktafon, všechny respondentky s tímto způsobem zaznamenávání poznámek předem souhlasily. Na rozhovoru se mnou vstřícně spolupracovaly a ochotně odpověděly na všechny položené otázky.

Respondentky měly na rozhovor vymezenou 1 hodinu, přesto však délka rozhovoru byla 15-20 minut.

Ze zaznamenaných rozhovorů jsem vytvořila doslovný přepis, bez změny hovorové češtiny. Poněvadž jsem rozhovor prováděla osobně, byla jeho věrohodnost úplná.

5 ANALÝZA A INTEPRETACE DAT

Polostandardizovaný rozhovor je zaměřen na školní metodiky prevence základních a středních škol. Po vyhodnocení zodpovězených rozhovorů jsou výsledky zjišťovány pomocí doslovných přepisů dle odpovědí dotazovaných a dále zanalyzovány. Při zpracování dat jsem vycházela ze dvou dílčích cílů a výzkumných otázek, na které odpovídám v následujícím schématu.

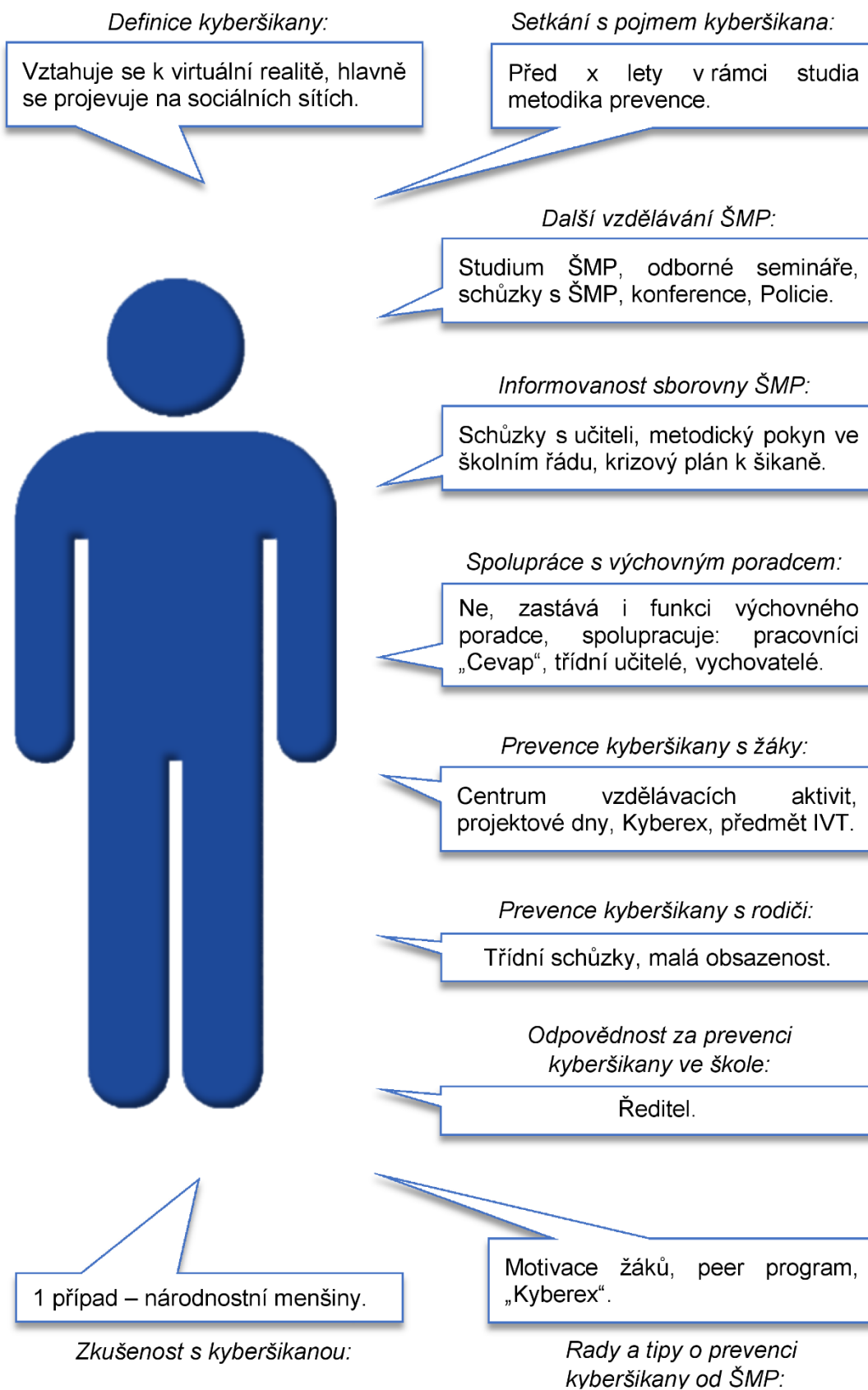
Dílčí cíle:

- 1) Informovanost školních metodiků prevence o kyberšikaně.
- 2) Realizace prevence kyberšikan z pohledu jednotlivých školních metodiků prevence na základních a středních školách.

Výzkumné otázky:

- 1) Jaká je informovanost školních metodiků prevence o kyberšikaně?
- 2) Jakým způsobem je realizována prevence kyberšikan z pohledu jednotlivých školních metodiků prevence na základních a středních školách?

5.1 Školní metodik prevence 1. SŠ

Obrázek 1. Školní metodik prevence 1. SŠ

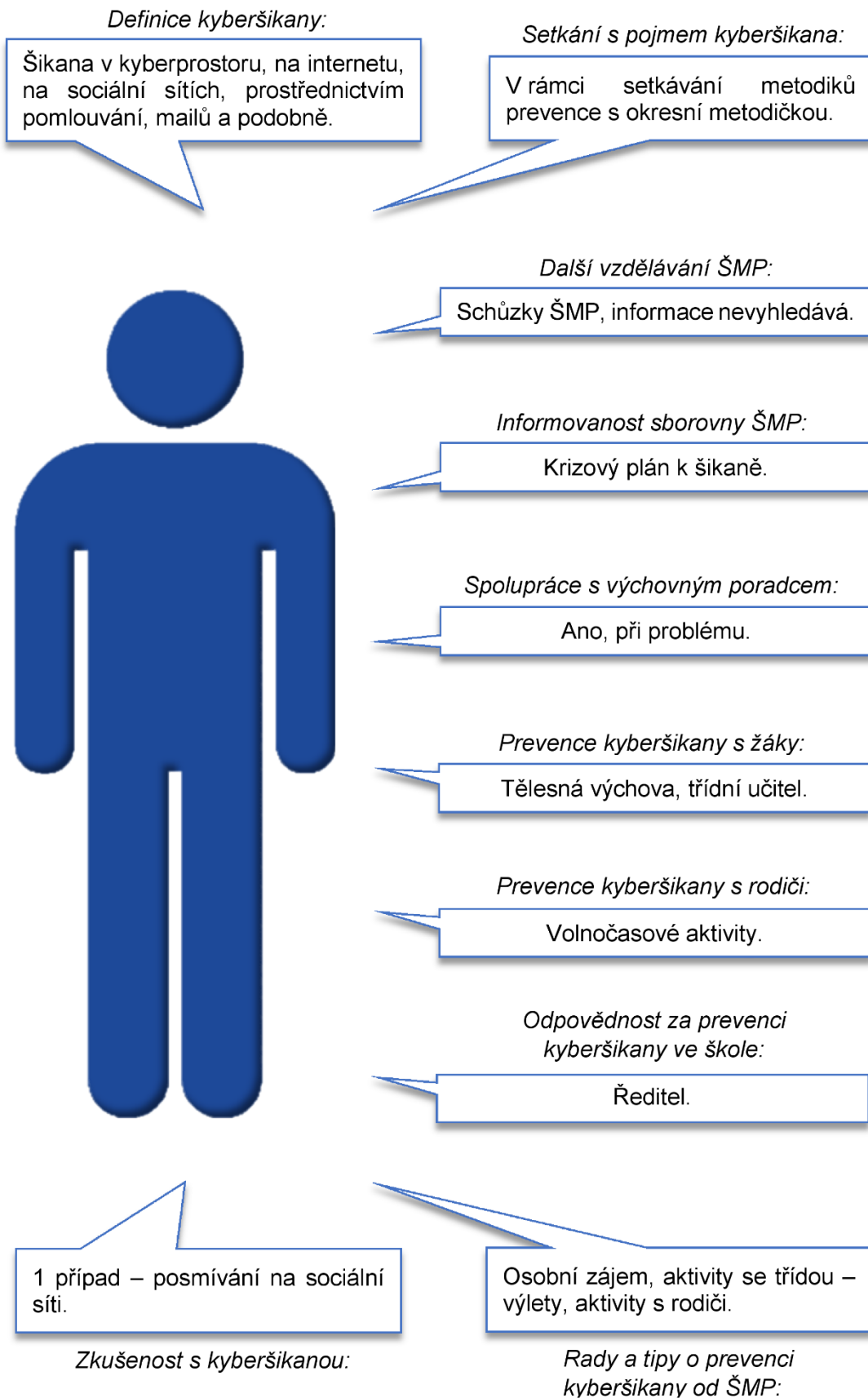
Školní metodik prevence 1. SŠ dle zodpovězených otázek má o kyberšikaně částečný pojem. Zná pojem kyberšikana, ale nevěnuje se této problematice hlouběji. Informace shromažďuje pouze ze setkání, které nařizuje systém, dále se na toto téma nevzdělává. Mezi ostatní pedagogy ŠMP šíří informace o kyberšikaně v rámci schůzek a poskytování informací o metodickém pokynu a krizovém plánu k šikaně. Školní metodik prevence zastává i funkci výchovného poradce, dále spolupracuje s třídními učiteli, pracovníky „Cevapu“ a vychovateli.

Prevenici na své škole zajišťuje školní metodik prevence především aktivitami v Centru vzdělávacích aktivit a osobního poradenství, pořádá projektové dny, jež jsou zaměřeny na prevenci obecnou. Prevenci kyberšikany se na této škole věnují i v rámci předmětů IVT, v němž se zabývají bezpečným pobytem v síti. Momentálně rozjíždějí projekt „Kyberex“, jenž je zaměřen přímo na prevenci kyberšikany. V rámci prevence kyberšikany se snaží vytvářet vhodné podmínky a začleňovat studenty do problematiky, aby chránili sami sebe a ostatní spolužáky, avšak je to velmi těžké.

Spolupráce s rodiči v souvislosti s prevencí kyberšikany je velmi malá. Zákonní zástupci žáků navštěvují školu velmi zřídka, návštěvnost na třídních schůzkách je mizivá, tudíž prevence kyberšikany v tomto směru není realizována.

Školní metodik prevence 1. SŠ se setkal za své praxe s jedním případem kyberšikany, jehož řešením bylo podmíněčné vyloučení ředitelem školy.

5.2 Školní metodik prevence 2. SŠ

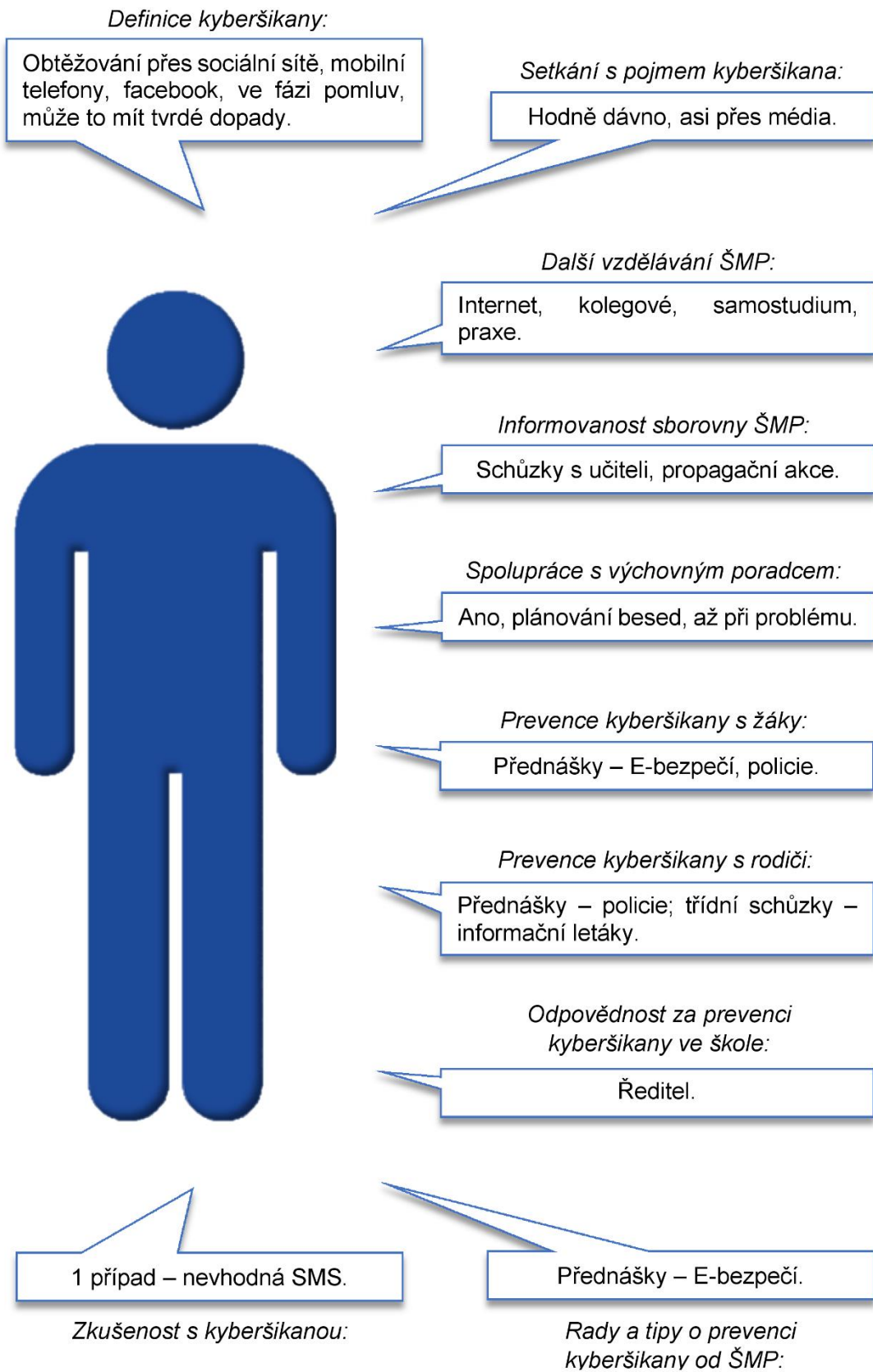
Obrázek 2. Školní metodik prevence 2. SŠ

Dle zodpovězených otázek školní metodik prevence 2. SŠ má o pojmu kyberšikaně okrajový přehled. Informace o kyberšikaně získává ze schůzek školních metodiků prevence, které jsou nařízeny systémem, další informace o pojmu nevyhledává, dále se nevzdělává. Své kolegy informuje o krizovém plánu k šikaně, jiným způsobem je o kyberšikaně nevzdělává. Spolupracuje s výchovným poradcem, avšak až problém kyberšikany nastane.

Prevenici školní metodik prevence zajišťuje za pomoci třídních učitelů a prostřednictvím zařazením do předmětu tělesné výchovy. Prevence je však spíše na obecné úrovni, není zaměřena na kyberšikanu. Školní metodik prevence vidí prevenci kyberšikany ve společných aktivitách, které utužují zdravé klima třídy a školy. Do volnočasových aktivit začleňuje škola i rodiče žáků a tím je začleňuje do prevence kyberšikany. Na třídních schůzkách toto téma neřeší, problémem se zabývají, až nastane.

Školní metodik prevence 2. SŠ se za své praxe setkal s jedním případem kyberšikany, jehož řešením byl rozhovor s žáky, a podle školního metodika prevence vše rozhovorem skončilo.

5.3 Školní metodik prevence 3. ZŠ

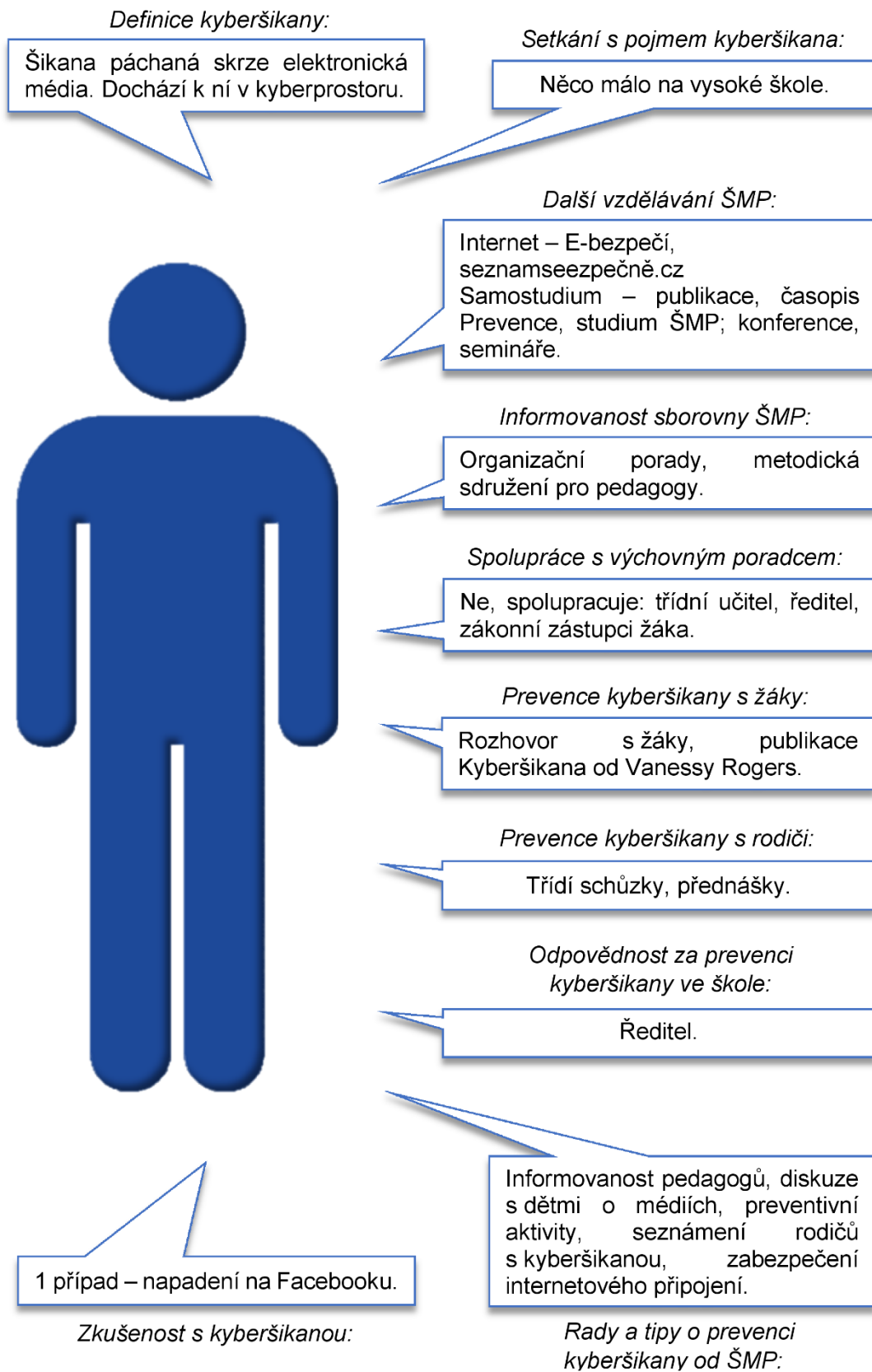
Obrázek 3. Školní metodik prevence 3. ZŠ

Ze zodpovězených otázek vyplývá, že školní metodik prevence 1. ZŠ má o kyberšikaně pojem zčásti. Informace získává z internetu a nezúčastňuje se žádných seminářů. Školní metodik prevence informuje ostatní pedagogy o možnosti účasti na propagační činnosti, další sdělení o kyberšikaně jim neposkytuje. Problém řeší teprve tehdy, až skutečně nastane.

Školní metodik prevence zajišťuje prevenci kyberšikany pomocí přednášek, které nabízí projekt e-bezpečí, a využívá také materiály, které tento projekt poskytuje. Dále na toto téma pro žáky pořádá přednášky s policií. Pro rodiče poskytuje školní metodik prevence informační leták zaměřené na prevenci, kde jednou z oblastí je kyberšikana, a nabízí jim také pravidelné besedy s policistou na tuto problematiku.

Za své praxe se školní metodik prevence setkal s jedním případem, řešením byl rozhovor a vysvětlení důsledků.

5.4 Školní metodik prevence 4. ZŠ

Obrázek 4. Školní metodik prevence 4. ZŠ

Na základě odpovědí, je jasné, že školní metodik prevence 4. ZŠ má značný přehled o pojmu kyberšikana. Informace získává nejen ze seminářů, které jsou nařízeny systémem, ale významně se věnuje i samostudiu. Svě kolegy školní metodik prevence poctivě vede a seznamuje je se svými načerpanými zkušenostmi o kyberšikaně, navrhuje jim různé aktivity, které jsou zaměřeny na prevenci kyberšikany. S výchovným poradcem školní metodik prevence nespolupracuje, v případě potřeby spolupracuje s výchovnou komisí.

Prevenci kyberšikany na své škole zajišťuje formou rozhovorů a diskuzí se svými žáky, informuje je o médiích, co jim můžou dát, ale i vzít. Dále využívá různé publikace, které jsou přímo zaměřeny na prevenci kyberšikany, klade důraz na školu, aby měla zabezpečené internetové připojení. Rodiče informují třídní učitelé na třídních schůzkách až v případě potřeby, ale nyní plánují přednášku, která bude zaměřena na prevenci kyberšikany.

Školní metodik prevence se setkal s jedním případem kyberšikany za své praxe. Případ byl řešen rozhovorem se zdánlivou obětí, vhodnými svědky a zdánlivým agresorem. Dále prováděl preventivní aktivity se třídou.

5.5 Shrnutí výsledků výzkumu

Z odpovědí školního metodika prevence 1. SŠ vyplývá, že o kyberšikaně má povědomí, kyberšikanou se okrajově zabývá, avšak dle mého názoru prevence této závažné problematiky by měla být důslednější i ve spolupráci s rodiči, například prostřednictvím webových stránek školy, informačních letáků atd. Školní metodik prevence se příliš nezabývá samostudiem. Z mého pohledu by měla být kladena větší váha při řešení kyberšikany, než jen pouhým rozhovorem a kázeňským opatřením – podmíněčným vyloučením.

Ze zodpovězených otázek školního metodika prevence 2. SŠ plyne, že o pojmu kyberšikana má povědomí. Avšak domnívám se, že kyberšikanu považuje za banalitu, kyberšikana nekončí pouze rozhovorem s žáky, proto by měl být kladen větší důraz při řešení této problematiky. Prevenci kyberšikany školní metodik prevence příliš neřeší, prevencí ze zabývá spíše z obecného hlediska. Měl by se více zaměřit na prevenci kyberšikany nejen s žáky, ale i s rodiči.

Z jednotlivých odpovědí školního metodika prevence 3. ZŠ je jasné, že o kyberšikaně má pojem. Prevencí se školní metodik prevence nezabývá pouze na obecné rovině, ale řeší také prevenci kyberšikany.

Zodpovězené otázky školního metodika prevence 4. ZŠ poukazují na to, že školní metodik prevence je značně obeznámen s kyberšikanou. Věnuje se samostudiu, získává tedy mnoho podstatných informací. Prevencí kyberšikan se se svými žáky zabývá do hloubky a věnuje se prevenci kyberšikan také s rodiči. Dle mého názoru se školní metodik prevence věnuje problematice kyberšikan dostatečným způsobem.

6 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vytvořit přehled základních poznatků o kyberšikaně, zjistit informovanost o kyberšikaně a způsob realizace prevence kyberšikany na základních a středních školách z pohledu školních metodiků prevence. Ke zjištění jsem stanovila dva dílčí cíle. Prvním dílčím cílem byla informovanost školních metodiků prevence o kyberšikaně. Druhým dílčím cílem byla realizace prevence kyberšikany z pohledu jednotlivých školních metodiků prevence na základních a středních školách.

Při studiu bakalářské práce jsme tedy došla k dvěma důležitým poznatkům. Jedním z nich je fakt, že školní metodikové prevence 1. SŠ, 2. SŠ, 3. ZŠ vědí, co kyberšikana je, mají o kyberšikaně povědomí, setkávají se s touto tematikou, avšak chybí jim vlastní zájem k prohlubování si vědomostí a informovanosti k této problematice. Naopak u školního metodika prevence 4. ZŠ je znát osobní zájem o problematiku kyberšikany, školní metodik prevence se zabývá touto tematikou do hloubky, věnuje se samostudiu a vyhledávání nových informací.

Mým důležitým zjištěním bylo, že školní metodikové prevence středních škol realizují prevenci kyberšikany pouze na obecné rovině, a to především v aktivitách, jež se zabývají zdravým klimatem třídy a školy. Školní metodikové na základních školách realizují prevenci kyberšikany nejen na rovině obecné, ale věnují se přímo problematice kyberšikany – médiím jako je internet nebo mobilní telefony - a využívají například webové stránky e-bezpeci.cz, seznamsebezpecne.cz či aktivity z různých publikací například od Vanessy Rogers.

Vzhledem k tomu, že v současné době se stále více rozvíjejí informační a komunikační technologie, měli bychom si uvědomit, že prevence kyberšikany je nesmírně důležitým prostředkem pro prevenci zdraví (psychického, sociálního, ale i somatického). Proto bychom měli předcházet všem rizikům kyberšikany, učit děti již od útlého věku práci s médii, učit je chránit samy sebe a vhodným způsobem je seznamovat s výhodami, ale i nástrahami a nebezpečím, jež skrývá svět médií.

7 SOUHRN

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí – teoretické (přehled poznatků) a praktické (metodika).

Teoretická část je věnována charakteristice kyberšikany, dále jsou popsány rozdíly mezi kyberšikanou a tradiční šikanou, na něž navazuje kapitola účastníci kyberšikany. Důležitá je kapitola forem, projevů a šíření kyberšikany. Další kapitola se zabývá prevencí kyberšikany z pohledu uživatelů, rodiny a školy, popisuje projekty kyberšikany a její prevence. Nedílnou součástí práce je metodický pokyn a pedagogičtí pracovníci poskytující poradenské služby, především školní metodik prevence. Poslední kapitola zahrnuje řešení kyberšikany.

Praktická část je postavena na výzkumu informovanosti a realizaci prevence kyberšikany z pohledů školních metodiků prevence. Výzkum byl prováděn na základě rozhovorů a jejich následným vyhodnocením za pomoci sestavení grafických schémat. Nejrozsáhlejší kapitola praktické části je analýza a interpretace dat, v níž jsou zpracovány jednotlivé otázky z rozhovorů. Poslední částí je vyhodnocení dílčích cílů se závěry, které z nich vyplynuly.

V bakalářské práci byly zjištěny tyto závěry. Školní metodikové prevence 1. SŠ, 2. SŠ a 3. ZŠ vědí, co kyberšikana je, mají o kyberšikaně povědomí, setkávají se s touto tematikou, avšak chybí jim vlastní zájem k prohlubování si vědomostí a informovanosti k této problematice. U školního metodika prevence 4. ZŠ je znát osobní zájem o problematiku kyberšikany, školní metodik prevence se zabývá touto tematikou dopodrobna, věnuje se samostudiu a vyhledávání nových informací.

Dalším zjištěním bylo, že školní metodikové prevence středních škol realizují prevenci kyberšikany pouze na obecné rovině, a to především prostřednictvím aktivit, jež se zabývají zdravým klimatem třídy a školy. Školní metodikové na základních školách realizují prevenci kyberšikany nejen na rovině obecné, ale věnují se přímo problematice kyberšikany – médiím jako je internet, mobilní telefony.

8 SUMMARY

The thesis is divided into two parts – a theoretical part (a list of findings) and a practical part (methodology).

The theoretical part deals with the characteristics of cyberbullying, the differences between cyberbullying and traditional bullying followed by the chapter focussing on participants of cyberbullying. The key part covers forms, ways and spreading of cyberbullying. The following part deals with the prevention of cyberbullying from the point of view of users, family and school, it also describes projects of cyberbullying and its prevention. The integral part of the thesis is the methodological instruction to pedagogical staff who provide counselling services - school prevention methodologists in particular. The final part includes some suggestions how to solve cyberbullying.

The practical part is built on the research of cyberbullying awareness and the realization of cyberbullying prevention from the school prevention methodologists' point of view. The research was carried out through interviews and then followed by their evaluation with the help of diagrams. The largest and most important section of the practical part includes data analyses and interpretation in which individual questions of the interviews are processed. Finally partial goals were evaluated with resulted conclusions.

The thesis have come to the following conclusions. School prevention methodologists at the first and second secondary schools and at the third primary school are well aware of what cyberbullying is, they encounter this topic but they lack interest in deepening their knowledge and awareness of this phenomenon. The school prevention methodologist at the fourth primary school demonstrated personal interest in the problematics of cyberbullying with in depth understanding of the topic and self-study of relevant materials and latest findings.

The next finding illustrated the fact that secondary school prevention methodologists implement the prevention of cyberbullying at a general level only with the emphasis on activities concerning healthy climate in the classroom and at school. On the other hand primary school prevention methodologists implement the prevention of cyberbullying not only at a general level, but they directly deal with the problem focussing on media like the internet and mobile phones.

9 REFERENČNÍ SEZNAM

- Belsey, B. (2005). Cyberbullying: An emerging threat to the „always on“ generation. *Recuperado el*. Retrieved 18. 10. 2016 from Worl Wide Web: http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf
- Černá, A., Dědková, L., Macháčková, H., Ševčíková, A., & Šmahel, D. (2013). *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. České Budějovice: Grada Publishing.
- Donegan, R. (2012). Bullying and cyberbullying: History, statistics, law, prevention and analysis. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 3(1), 33-42. Retrieved 20. 10. 2016 from World Wide Web: http://online.ucv.es/wp-content/blogs.dir/15/files/2015/02/2012_DoneganRichard_Bullying-and-Cyberbullying_Articulo.pdf.
- E-bezpečí (2008). *Mobilní telefony a kyberšikana*. Olomouc: Centrum PRVok PdF, Univerzita Palackého v Olomouci. Retrieved 9. 11. 2016 from World Wide Web: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/21-34>.
- E-bezpečí (2008). *Informace o projektu*. Olomouc: Centrum PRVok PdF, Univerzita Palackého v Olomouci. Retrieved 9. 11. 2016 from World Wide Web: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>
- Hinduja, S. & Patchin W. (2009). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks: Corvin Press.
- Hulanová, L. (2012). *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton.
- Kavalír, A. (2009). *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň: Dragon Press.
- Kožíšek, M. & Písecký, V. (2016). *Bezpečně na internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing.
- Kolář, M. (2001). *Bolest šikanování*. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2011). *Nová cesta k léčbě šikany*. (2nd ed.). Praha: Portál.
- Kolář, Z., Raudenská, V., Rymešová, J., Šikulová, R. & Vališová, A. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing.
- Kopecký, K. & Szotkowski, R. (2015). *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kopecký, K., Szotkowski, R. & Krejčí, V. (2015). *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kowalski, R. M., Limber, S. & Agatston, P. W. (2008). *Cyber Bullying: Bullying in the digital age*. Malden, MA: Blackwell.

- Krejčí, V. (2010). *Kyberšikana: Kybernetická šikana*. Olomouc. Retrieved 15. 10. 2016 from World Wide Web: <http://www.e-nebezpeci.cz/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd#>.
- Mayrock, A. (2016). *Jak přežít šikanování*. Praha: Portál.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2010). *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, Příloha č. 7*. Retrieved 14. 11. 2016 from World Wide Web: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2016). *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci řešení šikany ve školách a školských zařízeních*. Retrieved 14. 11. 2016 from World Wide Web: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.
- Net university. (2010-2012). *E-nebezpečí pro učitele*. Retrieved 12. 11. 2016 from World Wide Web: <http://www.e-nebezpeci.cz/>.
- Price, M. & Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, Impacts and Coping Strategies as Described by Australian Young People. *Youth Studies Australia*, 29, p. 51-59. Retrieved 9. 10. 2016 from World Wide Web: <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=213627997089283;res=IE LHSS>.
- Rogers, V. (2011). *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele*. Praha: Portál.
- Říčan, P. & Janošová, P. (2010). *Jak na šikanu*. Praha: Grada.
- Skalková, J., Bacík, F., Helus, Z., Skalka, J., Kalous, J., Jůva, V. & Kořínek, M. (1983). *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Šmahaj, J. (2014). *Kyberšikana jako společenský problém*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Vašutová, M. & kol. (2010). *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě.
- Vyhláška č. 116/2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], 2011, částka 43, příloha č. 3. Retrieved 15. 11.2016 from World Wide Web <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>.
- Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, in: *Sbírka zákonů České republiky*, 2009, částka 11, p. 384 – 437.

10 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1. Vyjádření Etické komise FTK UP

Příloha 2. Znění otázek rozhovoru

Příloha 3. Doslovný přepis rozhovoru 1. SŠ

Příloha 4. Doslovný přepis rozhovoru 2. SŠ

Příloha 5. Doslovný přepis rozhovoru 3. ZŠ

Příloha 6. Doslovný přepis rozhovoru 4. ZŠ

Fakulta
tělesné kultury

Vyjádření Etické komise FTK UP

Složení komise: doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D. – předsedkyně
Mgr. Ondřej Ješina, Ph.D.
doc. MUDr. Pavel Maňák, CSc.
Mgr. Filip Neuls, Ph.D.
Mgr. Michal Kudláček, Ph.D.
doc. Mgr. Erik Sigmund, Ph. D.
Mgr. Zdeněk Svoboda, Ph. D.

Na základě žádosti ze dne 10. 5. 2016 byl projekt diplomové práce
autorky **Kristýny Pospíšilíkové**

s názvem **Prevence kyberšikany z pohledu školních metodiků prevence**

schválen Etickou komisí FTK UP pod jednacím číslem: 50/2016

dne: 20. 6. 2016

Etická komise FTK UP zhodnotila předložený projekt a **neshledala žádné rozpory**
s platnými zásadami, předpisy a mezinárodními směrnicemi pro výzkum zahrnující
lidské účastníky.

**Řešitelka projektu splnila podmínky nutné k získání souhlasu etické
komise.**

za EK FTK UP
doc. PhDr. Dana Štěrbová, Ph.D.
předsedkyně

Příloha 2. Znění otázek rozhovoru

- 1) Mohla byste vysvětlit, co znamená pojem kyberšikana?
- 2) Kde jste se poprvé setkala s vymezením této problematiky (kyberšikany).
- 3) Zajímala jste se dále o problematiku kyberšikany? Jakým způsobem?
- 4) Seznamujete o problematice kyberšikany i ostatní členy Vašeho pedagogického a nepedagogického sboru a pokud ano, jak?
- 5) Jak se věnujete prevenci kyberšikany s žáky Vaší školy?
- 6) Spolupracujete v souvislosti s touto problematikou i s výchovným poradcem a jakým způsobem?
- 7) Setkali jste se na Vaší škole s kyberšikanou?
- 8) Děláte něco i pro začlenění rodičů do prevence kyberšikany? Co přesně?
- 9) Kdo odpovídá za prevenci ve škole?
- 10) Kdybyste měla shrnout Vaše představy o prevenci kyberšikany do jednoduchých bodů, rad či tipů, jak by to znělo?

Příloha 3. Doslovný přepis rozhovoru 1. SŠ

1) Mohla byste vysvětlit, co znamená pojem kyberšikana?

Ehm, kyberšikana je v podstatě spojena s šikanou, eh, vztahuje se k virtuální realitě, hlavně se projevuje na sociálních sítích. Eh, povzdech, je to v podstatě limitující omezující, eh, vpád do soukromí toho druhého.

2) Kde jste se poprvé setkala s vymezením této problematiky (kyberšikany).

Eh, před x lety, opravdu nevím, určitě v rámci svého studia na metodika prevence, které jsme skončila 2011, eh, kde to v té době bylo top téma, nicméně určitě jsem ten pojem zaregistrovala i v rámci své pedagogické praxe.

3) Zajímala jste se dále o problematiku kyberšikany? Jakým způsobem?

Samozřejmě, že to vyplývá z povahy mé práce, jako metodika prevence, eh, absolvovala jsem, jak už jsem řekla, studium metodika prevence a odborné semináře k této problematice. Pravidelně, ehm, v Kroměříži v pedagogicko - psychologické poradně, eh, se zúčastňuji schůzek metodiků prevence, chodím na konference, kterou, pořádá zlínský kraj, ehm, k prevenci rizikového chování a spolupracujeme i s útvary policie.

4) Seznamujete o problematice kyberšikany i ostatní členy Vašeho pedagogického a nepedagogického sboru a jak?

Ehm, pravidelně máme schůzky s třídními učiteli, takže pokud by byl nějaký problém, ehm, ve vztahu k šikaně nebo kyberšikaně, nebo nějaké novum nastane, tak samozřejmě informujeme. Součástí školního řádu je metodický pokyn, který je v současné době nový, k šikaně, plus máme vypracovaný i krizový plán k šikaně.

Doplňující otázka: Jsou Vaši kolegové nakloněni spolupráci?

Tak vzhledem k tomu, že my jsme specifickou školou, jsme školou, která by měla připravit absolventy ke vstupu do policie, takže víceméně je zájem všech pedagogů, aby ty faktory rizikového chování byly co nejvíce limitovány a eliminovány. Takže ano pokud se na ně obrátím, vycházejí vstříc, konzultují problémy. A možná by tady ještě mělo zaznět, že na škole pracuje tzv. Cevap, což je centrum vzdělávacích aktivit a osobnostního poradenství. A v rámci těchto služeb mohou žáci, pedagogové i civilní zaměstnanci školy přijít ze svými problémy, probrat je a potažmo najít nějaké svůdné řešení.

5) Jak se věnujete prevenci kyberšikany s žáky Vaší školy?

Tak to už jsem nakousla, že existuje vlastně to centrum vzdělávacích aktivit a osobnostního poradenství, eh, dále máme pravidelné projektové dny, eh, víceméně, vždy v prosinci máme pravidelně nastavený projektový den, kdy zveme odborníky z řad policistů, z výkonných útvarů, kteří se zabývají kyberšikanou. Eh, dále jsme vypracovali projekt, který uskutečňujeme od letošního září, je to projekt na půl roku, který se jmenuje „Kyberex“ a který by měl nějakým stylem zmapovat potencionální hrozby, co se týkají šikany, kyberšikany na škole. Samozřejmě (povzdech) i v rámci ostatních předmětů se tato problematika probírá, ať už je to v rámci IVT, kdy kolegové mají část výuky věnované na bezpečný pohyb po síti, eh, dále jsou to třeba střediska práva, kriminalistiky, tak ty také probírají tu problematiku ze svého pohledu. A ještě jsem zapomněla říct, že tady na té škole funguje i projekt „Vzdělávání národnostních menšin“ a škola velmi citlivě reaguje na jakékoli projevy šikany. Ať už je to šikana nebo kyberšikana právě ve vztahu k možnému ohrožení těch žáků s národnostních menšin.

6) Spolupracujete v souvislosti s touto problematikou i s výchovným poradcem a jakým způsobem?

Spolupracuji sama se sebou, (smích). Protože zastávám tu funkci výchovného poradce, takže víceméně ta nejužší spolupráce je s pracovníky toho „Cevapu“ a s třídními učiteli a s vychovateli, protože tady v areálu školy máme internát, který je součástí v podstatě školy a tam je 10 vychovatelů, kteří dohlíží na hladký průběh těch mimoškolních aktivit a doby kdy žáci stráví mimo školu samotnou.

7) Setkala jste se na Vaší škole s kyberšikanou?

Za mojí praxe jsme řešili jeden případ kyberšikany a to právě ve vztahu k národnostním menšinám. Tam byl problém s tím, že chlapec ze Slovenska přes sociální síť napadl spolužáka z romské menšiny s tím, že tak nějak co projde „cigánovi“ neprojde bílému a ten dotyčný, ten poškozený, se obrátil na vedení školy, tak to se řešilo. Řešilo se to podmíněčným vyloučením.

Doplňující otázka: Přes koho se problém řešil?

Řešilo se to u pana ředitele, pan ředitel po seznámení všech podkladů rozhodl o podmíněčném vyloučení žáka, který napadl toho svého spolužáka roma. Abych řekla pravdu, tak i ze strany toho roma byly nějaké nesrovnalosti s ohledem na omluvenost ve výuce, takže ten byl také potrestán.

8) Děláte něco i pro začlenění rodičů do prevence? Co přesně?

Hmm, tak u nás je to velmi těžké, protože tady je 340 žáků vlastně z celé republiky, máme dvakrát ročně třídní schůzky, bohužel nevím čím to je, jestli je to problematické dojíždění nebo zas až takový nezájem o studium dětí na škole, ale fakt je jeden, že ty třídní schůzky nejsou zas až tak úplně dobře obsazené, jak bychom si představovali. Nicméně pravidelně se zúčastňujeme rady sdružení rodičů a přátel školy, kde vždycky přednášíme nebo dáváme informaci i s oblasti prevence. Ale neexistuje ani není možné v reálu nějakým stylem podchytit spolupráci s rodiči, protože říkám oni jsou z daleka a velmi těžko dojíždí. A nedovedu si představit, že by byly začlenění nějak pravidelně. Trváme na tom, aby byl velmi úzký vztah mezi rodičem, mezi třídním učitelem a mezi vychovatelem, tam je povinnost pravidelně i když se rodič nezúčastní třídních schůzek, tak ten třídní učitel mu musí pravidelně přes mail nebo přes telefon podávat informaci, stejně tak jako vychovatel a pokud je něco v nepořádku s tím dítětem, tak buď vychovatel, nebo třídní učitel opět musí informovat rodiče o nevhodném chování nebo o prospěchu dítěte. Eh, asi je to dva nebo tři roky, tak jsme zavedli elektronické žákovské knížky, takže rodiče mají přehled a možnost sledovat i prospěch svých dětí.

9) Kdo odpovídá za prevenci ve škole?

Za prevenci ve škole samozřejmě odpovídá pan ředitel, který je pravidelně informován, protože pokud nastanou nějaké nesrovnalosti, co se týká rizikového chování a to tady nastávají, to ne, že ne, tak samozřejmě pan ředitel rozhoduje o nějakém postihu o nějakých trestech. Takže (eh, povzdech) na základě podkladů, které mu shromáždí metodik prevence, zástupce ředitele, třídní učitel, vychovatel nebo pracovník toho Cevapu, pokud se s tím žákem nějak pracovalo v rámci Cevapu, tak na základě těchto informací rozhodne. Víceméně pokud se jedná o podmíněčné vyloučení nebo vyloučení, tak to je ve správním řádu, takže se vytváří správní spis. Ty podklady jsou opravdu pečlivě zaznamenány, uchovány a evidovány.

10) Kdybyste měla shrnout Vaše představy o prevenci do jednoduchých bodů, rad či tipů, jak by to znělo?

Co nejvíce zaangažovat ty žáky, co nejvíce zaangažovat ty děcka, je to čím dál tím těžší, protože my máme jako škola velké možnosti, nicméně motivovat správně ty sošáky, ty žáky, je neuvěřitelně těžké, protože málokdy a máloco jim hová. Říkám jo, tady jsou nepřeberné možnosti, co se týká odborníků z praxe, přímo z policie, spolupracujeme s výcvikovým střediskem psů a psovodů. Naši učitelé jsou odborníci. Eh, máme fakt velký potenciál, co se týče, zdrojů. Nicméně začlenit ty děcka do té

problematiky, aby samy sebe bránily, potažmo, aby chránily i své spolužáky, tak to je fakt neuvěřitelně těžké. Takže my jsme v tom duchu, přibližme se masám, tak nám funguje už x let „Peer program“, ty peeráky máme proškolené v oblasti rasismu, xenofobie a extremismu a v oblasti návykových látek. A teď v rámci toho projektu „Kyberex“ zkusíme i na tu kyberšikanu a šikanu.

Příloha 4. Doslovný přepis rozhovoru 2. SŠ

1) Mohla byste vysvětlit, co znamená pojem kyberšikana?

Šikana v kyberprostoru, na internetu, na sociálních sítích. Prostřednictvím třeba, eh, z pomlouvání, mailů a podobně.

2) Kde jste se poprvé setkala s vymezením této problematiky (kyberšikany).

To vůbec si neuvědomím, buď v rámci, určitě my máme pravidelná setkávání preventistů s okresní metodičkou prevence, tak možná tam. Nebo v rámci studia co jsem měla pro preventisty před asi 10 lety, už je to dávno určitě. Přesně nevím.

3) Zajímala jste se dále o problematiku kyberšikany? Jakým způsobem?

Určitě já to sleduju, jednak sleduju vůbec problematiku kyberšikany, druhak dostáváme od okresní metodičky prevence od paní Grudové z Kroměříže z pedagogicko – psychologické poradny spoustu informací a materiálů, takže když se mi něco dostane do ruky, tak taktó a plus když mě něco zaujme, eh, případně když něco řešíme, tak občas se objeví nějaké posmívání přes facebook, tak jak to ke mně přijde, nevyhledávám to nějak pravidelně, ale když to ke mně přijde, tak se podívám.

4) Seznamujete o problematice kyberšikany i ostatní členy Vašeho pedagogického a nepedagogického sboru a jak?

Uhm, my máme udělaný, eh, vlastně plán prevence šikany, takový krizový plán vlastně se to jmenuje. Krizový plán šikany a v rámci toho moji kolegové, je to pro třídní učitele a vlastně pro všechny učitele sboru a v rámci toho mají v bodech popsany, jak se mají u šikany chovat. A ono to většinou ta kyberšikana není sama o sobě, ona většinou je spojena i s jinými projevy, eh, s ostrakizací ve třídě, s různými úsměšky, pošklebky, jako slovního charakteru a současně ty děcka jsou třeba přes odpoledne doma, přes sociální sítě si vymění něco ošklivého nebo o někom jiném něco napíší, takže ona to obvykle není jenom ta šikana někde na facebooku, ale souvisí to s většinou množstvím projevů.

Doplňující otázka: A jsou Vaši kolegové nakloněni spolupráci?

Určitě, určitě, my tu máme zavedený fungující systém, že třídní učitele se obracejí na výchovného poradce a výchovný poradce spolupracuje se mnou, my sedíme v jedné kanceláři, a když se řeší nějaký takový to problém, tak to řešíme vlastně společně.

5) Jak se věnujete prevenci kyberšikany s žáky Vaší školy?

Tak jednak je to přes ty třídní učitele, kteří to mají v rámci svých třídnických hodin, druhak v rámci výchovy ke zdraví, v rámci tělocviku. My máme výchovu ke zdraví zařazenou do tělocviku ve všech ročnících a v rámci tady toho to tam mají jako součást toho programu, jedno z témat je i kyberšikana. Od letošního roku máme zrevidované ŠVP – školní vzdělávací program a výchovu ke zdraví jsme teď včlenili kompletně právě do výuky tělesné výchovy a v rámci toho tělocviku probíhají různé programy.

6) Spolupracujete v souvislosti s touto problematikou i s výchovným poradcem a jakým způsobem?

Ano spolupracuji, sedíme v jedné kanceláři, takže pokud nastane nějaký problém, radíme se, jak budeme postupovat.

7) Setkala jste se na Vaší škole s kyberšikanou?

Já bych to určitě takhle nepojmenovala, mně připadá, že se v dnešní době tím slovem šikana hrozně moc manipuluje a že každá nadávka a úšklebek je hned považována za šikanu, takže bych asi byla opatrná. Nicméně ano, řešili jsme nějaké negativní projevy na sociálních sítích, kdy teda se posmívali žáci mezi sebou, ale víceméně se to utlo v zárodku, jednalo se o jednorázové záležitosti, typu, eh, děti v primě, to je šestá třída někoho o přestávce vyfotili a dali na internet. Ve chvíli, kdy jsme to řešili, tak to skončilo, takže to si ani nemyslím, že lze nazvat kyberšikanou/šikanou. Ale jsou to takové začátky, že když se nechytí, tak se může stát, že to přeroste v něco mnohem vážnějšího.

Doplňující otázka: Smím se zeptat, jak jste ten problém řešili?

Řešil to výchovný poradce přímo s těmi žáky, eh, a naštěstí to skončilo, ty vztahy se uklidnily na základě tady tohoto prvopočátečního řešení, kdy teda stačilo, stačil ten vážný rozhovor s výchovným poradcem, třídním učitelem a nemuselo se přikračovat k dalším zásadnějším řešením, protože tady to posmívání skončilo. To bych řekla, že je jeden z posledních případů z loňského školního roku takový největší problém. My naštěstí tady u nás na škole takové vážnější problémy tohoto charakteru nemáme.

8) Děláte něco i pro začlenění rodičů do prevence kyberšikany? Co přesně?

Uhm, eh, v rámci prevence sekundární, my, naše škola celkem si zakládá na celé řadě aktivit, eh, volnočasových, nejen pro žáky, ale i pro rodiče. Třídní učitelé pořádají různé táboračky, společné fotbalové turnaje a podobně. Kde nám jde o to, jednak stmelit ty děti mezi sebou, ale i rodiče mezi sebou, aby se poznali, spolu s třídními učiteli,

spolu s učiteli jako dalšími a při této příležitosti ti rodiče vidí, jaký je život školy, vidí, jak to u nás funguje, a myslíme si, že toto velmi podporuje to zdravé klima školy.

Doplňující otázka: A na třídních schůzkách řešíte prevenci?

Samozřejmě, že se řeší všechno, ale neděláme žádné přednášky pro rodiče. Spíš když vyvstane nějaký problém, tak ten se samozřejmě řeší. A naštěstí u nás teď třeba za ty poslední dva, tři roky, co si vzpomínám, tak ty problémy byly dva, jeden jsme Vám popsala té primě, jedna fotka, jedno posmívání a druhý problém holky někde ve třetáku něco podobného, přebrali si kluka a proběhlo tam nějaké posmívání na internetu a tím to skončilo, to nepovažuju za šikanu. V podstatě, když jsme byli malí, tak nebyli mobily, tak jsme se nemohli vyfotit, ale toto bych řekla, že z hlediska závažnosti nehraje roli.

9) Kdo odpovídá za prevenci ve škole?

Já z pozice preventisty, školního metodika prevence no a samozřejmě, že já se zodpovídám panu řediteli a velmi úzce spolupracuju s výchovným poradcem. Plus teď teda s předmětovou komisí tělesné výchovy, protože jsme kompletně tu výchovu ke zdraví zahrnuli do tělesné výchovy a tím pádem ty programy probíhají v souvislosti s tělesnou výchovou.

10) Kdybyste měla shrnout Vaše představy o prevenci do jednoduchých bodů, rad či tipů, jak by to znělo?

Všímat si dětí, dívat se na ně, osobně se jim věnovat, ne jenom si odučit učivo, ale mít před sebou ty děcka, to je bod číslo jedna, protože jde vidět, jestli se něco děje s nějakým žákem, vidím ho na chodbě, že mu třeba není dobře, to je první věc. Druhá věc, eh, neučit jenom výuku hodiny, ale věnovat se třídám, kolektivům, aktivity se třídou, výlety, aktivity s rodiči, to všechno podporuje to dobré klima školy a to si myslím, že je hlavní prevence. Někaké přednášky nebo promítnout děckám na plátno, že kyberšikana je to a ono, to si myslím, že hraje minimální roli. Důležité je, aby ty děcka spolu žily, tvořily dobrý kolektiv, aby se s něma jelo na výlet a tam aby se poznali, aby ten učitel sledoval co se v té třídě děje, to je můj názor.

Příloha 5. Doslovný přepis rozhovoru 3. ZŠ

1) Mohla byste vysvětlit, co znamená pojem kyberšikana?

Tak, kyberšikana je nějaké takové to obtěžování přes nějaké sociální sítě, jo ať je to já nevím, přes mobilní telefony, facebook a tady tyhle věci. To obtěžování je spíše jakoby, hmm, ve fázi pomluv, může to mít tvrdé dopady, které se pak zpětně můžou projevit na tom žákovi, jakoby ve fyzické podobě, klidě to může být až tak.

2) Kde jste se poprvé setkala s vymezením této problematiky (kyberšikany).

Úplně poprvé? Já nevím. To je už hodně dávno, teda jako fakt. Já si myslím, že asi spíš přes média a pak ve škole při studiu si myslím, že už to určitě zaznělo. Jo na výšce, určitě jsme něco takového měli, nebylo to zas v tak velkém rozsahu. Ta prevence tenkrát byla nastavena, tak spíš jako komplexně, ale určitě ty pojmy tam jakoby zazněly. Nebylo to, že bysme se o tom vůbec nebavili. Já mám vystudovaného metodika prevence v úplných začátcích, takže to nesouhlasí teďka dotačně s těma hodinama, které jsou nastaveny, ale tenkrát jsme studovala na Masarykově univerzitě ten kurz po sobotách, měli jsme rozšířenou výuku.

3) Zajímala jste se dále o problematiku kyberšikany? Jakým způsobem?

Uhm, potom dále, když jsme nastoupila do praxe, nebo začala jsme to dělat tady na škole, tak ano. Nějaký velkej seminář tady na konkrétně tohle téma jako samostatný jsme asi neabsolvovala, bude to teda buď to přes nějakou metodiku, kterou jsme nacházeli, já nevím, na internetu nebo takto a pak ve spolupráci třeba s kolegy jsme se o to zajímali. Ale tohle jsem si asi nejvíce studovala sama, spíše jakoby.

4) Seznamujete o problematice kyberšikany i ostatní členy Vašeho pedagogického a nepedagogického sboru a jak?

Ano, u nás to tak jakoby funguje, čili když něco je, tak se o tom opravdu pobavíme a radíme si navzájem.

Doplňující otázka: A jak se bavíte, radíte?

Když je to konkrétní dítě, když se to týká konkrétního žáka, tak je to vždycky třídní učitel, výchovný poradce a paní ředitelka tak aby se o tom vědělo. Pokud to bude taková ta propagační činnost, tak je to formou, že se o tom dá vědět, že tady bude někdo, kdo o tom bude mluvit, tak aby o tom věděli. Vždycky jsou to třídní daného ročníku, koho se to týká. Pak jsou to učitelé informatiky, ti s tím taky hodně pracují, protože to máme zařazené do toho předmětu. Pak to máme zařazené v předmětech rodinné výchovy, v tomto předmětu se o tom jakoby mluví a pokud to učí, ten učitel, tak

to má v těch osnovách v podstatě zakomponováno, takže o tom musí vědět. Takže ano, učitelé spolupracují.

5) Jak se věnujete prevenci kyberšikan s žáky Vaší školy?

Jestliže to je prevence, tak to je jednak jak už jsem řekla, zaznělo to v těch předmětech, tam určitě. Snažili jsme se o nějaké přednášky, mívali jsme s policií a vloni jsme zakomponovali nebo poprosili o pomoc to e-bezpečí, to má olomoucká pedagogická fakulta jakoby na starosti a ten program byl celý věnovaný v podstatě kyberšikaně. Bylo to pro žáky sedmé třídy, vždycky máme určitý blok. Jinak to E-bezpečí si děláme v informatice, oni na tom pracují čili si z tam vytahují některé materiály a pracují přímo s něma čili s tohoto projektu.

Doplňující otázka: A prevenci kyberšikan máte tedy jen pro žáky sedmé třídy?

Né, v informatice je to i pro ostatní ročníky, pro ty sedmáky jsme to měli speciálně, že přijelo to e-bezpečí sem a dělali to přímo oni konkrétně. Jinak tuto metodiku si půjčujeme my jako učitelé a učí se to ve všech ročnících druhého stupně.

6) Spolupracujete v souvislosti s touto problematikou i s výchovným poradcem a jakým způsobem?

Určitě na sto procent, s výchovným poradcem tady ta spolupráce funguje velice dobře. Vždycky většinu besed naplánujeme třeba i společně, a pokud je to opravdu teda, že by to byl konkrétní případ, něco se takového událo, tak se to vždycky řeší takto. Protože to má na starosti ten komplex toho metodika, výchovného poradce a paní ředitelky případně rodičů toho žáka a třídního učitele.

7) Setkala jste se na Vaší škole s kyberšikanou?

Byl to takový ten náznak, takový to prvotní, spíš jakoby fungovalo to tím, že to bylo z domu a byli jsme požádání spíš rodiči o spolupráci a pomoc. Takže v této souvislosti ano, jinak to bývá těžké a minule jsme řešili něco jako nevhodnou smsku, která byla poslána, tak to jsme taky řešili na popud toho, že si žáci řeknou samy nebo na popud jejich rodičů.

Doplňující otázka: Jak jste to řešili?

Bylo to zatím opravdu řešené jenom v rámci domluvy a vysvětlení toho co všechno to obnáší, jaké jsou důsledky, které z toho plynou, kam až to může zajít a co to může způsobit. A podařilo se to zastavit, nebylo to rozsáhlé, měli jsme štěstí, že t bylo v začátcích a nemuseli jsme žádat o pomoc policii, tak zlé to opravdu nebylo, byl to opravdu ten prvotní náznak.

8) Děláte něco i pro začlenění rodičů do prevence? Co přesně?

Měli jsme takové informační letáky na prevenci, nabídli jsme jim pomoc policisty, kterého jsme tady měli jako besedu, takže jsme to rodičům vytiskli. Je pravda, že jsme to nerozesílali všem rodičům po celé škole, na třídní schůzce byla tato pomoc nabídnuta rodičům žáků druhého stupně, kde už to bylo rozjeté a byly tam všechny tyhle oblasti prevence kriminality, kyberšikany, drog a záškoláctví. Bylo jim poskytnuto, že se můžou někde poradit a že se můžou obrátit na toho a toho pracovníka.

Doplňující otázka: Na třídních schůzkách se řeší prevence?

Řeší se i tady tyhle věci, většinou to bývá vyloženě jakoby nabídka, jakoby řečené, že se můžou obrátit. Neřeší se vyloženě prevence, ale pokud přijdou rodiče s problémem pomoc je jim samozřejmě nabídnuta. Minule jsme jim nabízeli i přednášku psychologa, že jsme je pozvali, bylo to na téma jak se správně učit. Takže vždycky jim nabízíme něco takového.

9) Kdo odpovídá za prevenci ve škole?

Tak úplně ten hlavní by byla paní ředitelka, pak to budu teda asi já.

10) Kdybyste měla shrnout Vaše představy o prevenci do jednoduchých bodů, rad či tipů, jak by to znělo?

Ehm, určitě, si myslím, jasně, měla by to být taková nějaká ta souvislá, trošku mě vadí, že je to takové odtržené, jakoby jen občas. Tak se snažíme dělat takové ty bloky návaznější, mělo by to být v těch blokách. Určitě jsou dobré ty přednášky, třeba to E-bezpečí bylo úplně bezvadné, jediné co nás tady v tom brzdí je opravdu cena, protože na to že to je prevence vykonávána pro školy, jsou ty programy hrazené poměrně velkýma částkama, fakt ta suma je tam teda velká. Co potom? Poměrně málo času, abyste zvládli výuku a stihla do toho zakomponovat prevenci v takovém rozsahu, jaká by měla být, takto nás teda brzdí. Potom třeba když bych to měla zařadit do těch bloků a měla bych ty bloky třeba opakovat každý měsíc, do toho nějaké exkurze, tak to je další čas jako peníze, tak je to asi všude. Bude tam možná taky neochota, možná kdyby tam byli rodiče zakomponováni více, tak se občas stává to, že i když my jim chceme pomoci, například prevence kouření, tak to už je doma, tak jasně už to není třeba naše věc a tady toto, že žáci už neřeší co je po škole, tak už jako není. My se opravdu snažíme nastavit nějaký ten program, ale co je potom už neovlivníme. Ale pravda je, že nejhorší co je, je asi ten čas.

Příloha 6. Doslovný přepis rozhovoru 4. ZŠ

1) Mohla byste vysvětlit, co znamená pojem kyberšikana?

Uhm, kyberšikana pochází z anglického slova cyberbullying neboli počítačová šikana. Je to šikana, která je páchána zkrze elektronická média, nejčastěji přes mobilní telefony, počítače, notebooky. Dochází k nim v kyberprostoru – přes internet, například na sociálních sítích jako je facebook, instagram, sms, různé messengery atd.

2) Kde jste se poprvé setkala s vymezením této problematiky (kyberšikany).

Poprvé jsem se o kyberšikaně dozvěděla něco málo na vysoké škole a poté v praxi, asi před 7 lety, od mé kolegyně, která byla mou předchůdkyní v činnosti školního metodika prevence na naší škole.

Doplňující otázka: O této problematice jste od kolegyně byla informována pouze Vy, nebo i jiní kolegové? Pedagogickou sborovnu informovala o možnostech a nástrahách kyberšikany.

3) Zajímala jste se dále o problematiku kyberšikany? Jakým způsobem?

Ano zajímala, asi pět let působím na škole jako školní metodik prevence. A navštívila jsem řadu seminářů k této problematice, eh, například jsem se účastnila krajských konferencí zlínského kraje ve Zlíně, ve Valašském Meziříčí, kde přednášeli různí odborníci z různých rezortů Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra, Ministerstva Sociálních věcí, potom každoroční konference k primární prevenci rizikového chování Dítě v krizi ve Zlíně atd. Dále se o tuto problematiku zajímám vyhledáváním informací v různých publikacích, na škole odebíráme časopis Prevence, kde jsou velmi zajímavé příspěvky. V současné době studuji v Olomouci na P-centru Školního metodika prevence sociálně patologický jevů, kde se o kyberšikaně dovidám, jak teoreticky, tak prakticky, další potřebné informace k mé praxi a vykonávání školního metodika prevence. Také nejrůznější stránky se zabývají kyberšikanou např. www.e-bezpeci.cz, www.seznamsebepecne.cz.

4) Seznamujete o problematice kyberšikany i ostatní členy Vaší sborovny a jak?

Ano, při organizačních poradách nebo na metodických sdruženích seznamuji pedagogy s mými načerpanými zkušenostmi o kyberšikaně a vedu jak třídní učitele, tak i ostatní pedagogy k prevenci této závažné problematiky. Nemělo by se zapomenout na to, aby s touto problematikou byli seznámeni i rodiče prostřednictvím třídních učitelů na třídních schůzkách.

Doplňující otázka: A jakým způsobem je vedete?

Navrhuji jim různé aktivity, které jsou zaměřeny na prevenci kyberšikany. Jak mluvit s žáky o kyberšikaně, jaké jsou možnosti řešení tohoto problému a jak jim pomoci zachovat si bezpečí ve virtuálním světě. A to například v třídnických hodinách. Dále se této problematice věnujeme v předmětech občanské výchovy, výchovy ke zdraví a informatiky. Součástí našeho školního vzdělávacího programu pro ZŠ je v předmětu občanská výchova téma médií, kde pracujeme s tím jak se bezpečně pohybovat na internetu a jaké jsou hrozby elektronických médií.

Doplňující otázka: Jsou Vaši kolegové nakloněni spolupráci?

Na naší škole je většina kolegů pružných, takže ano jsou nakloněni, ale samozřejmě se najdou i jedinci, pro které je zbytečné provádět preventivní aktivity. Vzhledem k tomu, že náš pan ředitel stojí za prevencí, nezbyvá i těmto jedincům spolupracovat.

5) Jak se věnujete prevenci kyberšikany s Vašimi žáky?

Eh, používám metodu rozhovoru a diskuze s žáky a využívám náměty a činnosti s publikace Kyberšikana od Vanessy Rogers. Jsou tam různé pracovní listy a aktivity přímo k této problematice.

6) Spolupracujete v souvislosti s touto problematikou i s výchovným poradcem a jakým způsobem?

U nás na škole máme 2 výchovné poradkyně, jedna se věnuje volbě povolání a druhá má na starosti žáky s vývojovými poruchami učení. Já jako metodik prevence se zabývám prevencí, ale i řešením sociálně patologických jevů. V případě řešení veškerých problémů se obracím spíše na třídní učitele daných žáků a vedení školy, zejména ředitele školy. V případě potřeby je svolána výchovná komise, které se účastní školní metodik prevence, třídní učitel, ředitel školy, zákonní zástupci žáka. Ze všech jednání jsou vedeny zápisy.

7) Setkali jste se na Vaší škole s kyberšikanou?

Ano setkala jsme se s kyberšikanou, ovšem nedokážu posoudit, zda šlo o kyberšikanu v pravém slova smyslu. Vůbec co šikana nebo kyberšikana je těžké vymezit. Šikanou se rozumí soustavné a opakované ubližování a proto je těžké vymezit co šikana je a co není. Řešila jsem případ, kdy si maminka přišla stěžovat, že její dceru z šesté třídy velmi nevhodným způsobem na Facebooku ve zprávách tituluje, vulgárně osočuje a nadávají si, kdo co ve třídě dělá a jak se chová.

Doplňující otázka: Jak jste to řešila?

Zaprvé jsme si zapsala přesné informace od maminky a prošetřila vše standardním způsobem. Vedla jsem rozhovor se zdánlivou obětí, poté jsem vyslechla vhodné svědky a nakonec zdánlivého agresora – žákyni téže třídy. Došla jsme k závěru, že mezi děvčaty šesté třídy dochází ke vzájemnému pomlouvání, pletichaření a urážení. Jeden den jsou dívky nejlepší kamarádky, druhý den má jedna jinou nejlepší kamarádku a za týden je to zase jinak. Šlo tedy o klasický psychologický projev, který je typický pro tento věk. Myslím si, že v tomto případě o kyberšikanu jako takovou nešlo, ale podle mého názoru je v každém případě na místě toto prošetřit. Rodičům dříve byly sděleny informace šetření a se třídou jsem prováděla preventivní aktivity na téma Naše třída, pomlouvání, kamarádství.

8) Děláte něco i pro začlenění rodičů do prevence? Co přesně?

V případě potřeby informuji třídní učitelé rodiče na třídních schůzkách. Eh, teď v současné době plánuje pro rodiče uspořádat nějakou přednášku s odborníkem.

9) Kdo odpovídá za prevenci ve škole?

Za prevenci odpovídá ředitel školy. Ten pověří školního metodika prevence a stanoví mu náplň práce. Školní metodik prevence potom pracuje s dalšími pedagogy.

10) Kdybyste měla shrnout Vaše představy o prevenci do jednoduchých bodů, rad či tipů, jak by to znělo?

Určitě je nejdůležitější a zásadní, aby byli pedagogové informováni o tématu Kyberšikana. Mluvit s dětmi o tom, jak se bezpečně chovat na internetu, co nám internet může dát, ale také vzít. A provádět preventivní aktivity na toto téma. Dále seznámit rodiče s problematikou kyberšikany, poskytnout jim rady a typy, které se týkají kyberšikany. V neposlední řadě by si škola měla klást otázku, jak má zabezpečené internetové připojení, wi-fi síť a zda má zamezen přístup ke stránkám s nevhodným obsahem.